

РУДАКЕВИЧ Максим Ярославович

**Міждержавне співробітництво у запобіганні
проявам міжнародного тероризму / Interstate
Cooperation in Preventing Manifestations of
International Terrorism**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
МВСКм-21
М. Я. Рудакевич

Науковий керівник:
д.е.н., професор, О. І. Тулай

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

О. І. Тулай

АНОТАЦІЯ

Рудакевич М. Я. Міждержавне співробітництво у запобіганні проявам міжнародного тероризму. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». – Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2024.

У роботі досліджено міждержавне співробітництво у контексті запобігання проявам міжнародного тероризму. Проведено аналіз історичних етапів розвитку міжнародного співробітництва щодо протидії тероризму, визначено сутність та причинно-наслідкові зв'язки виникнення міжнародного тероризму. Розглянуто роль міжнародних організацій у протидії тероризму, а також практичні аспекти міжнародного співробітництва України у цій сфері. Визначено перспективи розвитку міжнародного співробітництва, пріоритетні напрями та роль сучасних технологій безпеки у зміцненні співпраці для протидії тероризму.

ANNOTATION

Rudakevych M. Y. Interstate Cooperation in Preventing Manifestations of International Terrorism. – Manuscript.

Research for the acquisition of the educational degree of «Master» in the specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies». – West Ukrainian National University. Ternopil, 2024.

This work investigates interstate cooperation in the context of preventing manifestations of international terrorism. It analyzes the historical stages of the development of international cooperation in countering terrorism, defines the essence and causal links of the emergence of international terrorism. The role of international organizations in countering terrorism is considered, as well as the practical aspects of Ukraine's international cooperation in this field. The prospects for the development of international cooperation, priority directions, and the role of modern security technologies in strengthening cooperation to counter terrorism are outlined.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретична концептуалізація міждержавного співробітництва у контексті запобігання проявам міжнародного тероризму.....	7
1.1. Історичні аспекти розвитку міждержавного співробітництва щодо запобігання проявам міжнародного тероризму.....	7
1.2. Сутність та причинно–наслідкові зв’язки виникнення міжнародного тероризму.....	16
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. Практика та проблематика міждержавного співробітництва у запобіганні проявам міжнародного тероризму.....	24
2.1. Роль міжнародних організацій у протидії тероризму.....	24
2.2. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії міжнародному тероризму.....	39
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. Перспективи розвитку міждержавного співробітництва щодо запобігання проявам міжнародного тероризму.....	48
3.1. Пріоритетні напрями розвитку міжнародного співробітництва щодо протидії міжнародному тероризму.....	48
3.2. Роль сучасних технологій безпеки у зміцненні міжнародного співробітництва щодо протидії тероризму.....	55
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасного глобалізованого світу тероризм стає дуже складним і небезпечним явищем. Міжнародний тероризм не лише загрожує безпеці окремих країн, але й створює серйозні виклики для міжнародної стабільності. У зв'язку з цим, координація зусиль держав у боротьбі з терористичними загрозами є критично важливою.

Боротьба з тероризмом має глобальний характер і стосується всіх країн світу без винятку. У XXI столітті тероризм активізувався, набув більших масштабів і став основною загрозою нинішньої епохи. Найбільшу небезпеку в сучасному світі становить можливість застосування ядерної зброї або інших засобів масового знищення, що вплине не тільки на певну територію окремої держави, але й на світ у цілому. Це питання є актуальним і вимагає тісної міжнародної співпраці для пошуку найефективніших і найбільш оптимальних рішень щодо цієї проблеми.

Міжнародне співробітництво є важливим також через те, що тероризм у кожній країні має свої особливі риси, знання про які мають лише представники регіону, де відбуваються акти терору. Тому інформування інших держав про специфіку терористичних проявів у тій чи іншій країні дозволяє їм своєчасно вживати заходів і протидіяти тероризму.

Сучасний тероризм проявляється у різноманітних формах і використовує новітні технології, що ускладнює його виявлення та нейтралізацію. Це вимагає від держав не лише адаптації своїх національних стратегій безпеки, а й активної участі в міжнародному співробітництві для обміну інформацією, ресурсами та найкращими практиками. Однак, незважаючи на зусилля, досі існує багато не врегульованих питань, таких як розмежування між тероризмом і легітимними формами боротьби за права та свободи.

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження міжнародних правових норм і механізмів, які можуть забезпечити ефективну протидію терористичним загрозам. Співпраця між державами має стати основою для

формування спільної стратегії, яка не лише запобігатиме терористичним актам, але й створюватиме умови для стабільності та розвитку в регіонах, схильних до насильства. Таким чином, тема міждержавного співробітництва у запобіганні міжнародному тероризму потребує всебічного вивчення та наукового аналізу.

Дослідження міжнародного тероризму знайшли відображення у наукових працях українських і зарубіжних учених. Аспекти боротьби з тероризмом та правові механізми запобігання терористичним загрозам вивчали такі українські науковці, як А. Ганоцький, Л. Сукмановська, О. Хоменко, М. Колісник, В. Лук'янюк, І. Тихоненко, О. Пархітько, О. Богданьок, М. Мовчан, та зарубіжні вчені: Дж. Дженкінс, М. Бурекба, Р. Ван де Вен, Т. Чан, Х. Аль-Батран.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних аспектів міжнародного тероризму, аналіз причин його виникнення та оцінювання стану міждержавного співробітництва у сфері запобігання терористичним загрозам, зокрема з урахуванням досвіду України.

Згідно з метою дослідження можна сформулювати наступні завдання:

- з'ясувати сутність міжнародного тероризму;
- дослідити основні причини та фактори, що сприяють виникненню міжнародного тероризму;
- проаналізувати історичні аспекти та розвиток міжнародного тероризму, включаючи його етапи та вплив історичних подій;
- вивчити міждержавне співробітництво у сфері запобігання міжнародному тероризму, зокрема роль України;
- оцінити внесок міжнародних організацій у боротьбу з тероризмом;
- проаналізувати основні міжнародні конвенції та договори, спрямовані на протидію тероризму;
- виявити проблеми та виклики, що ускладнюють співпрацю між державами у цій сфері;
- розглянути перспективи розвитку міждержавного співробітництва у запобіганні міжнародному тероризму, включаючи спільні програми навчання та використання новітніх технологій.

Об'єктом дослідження є процес міжнародного співробітництва у запобіганні проявам міжнародного тероризму, зокрема взаємодія держав, міжнародних організацій та інших акторів у боротьбі з терористичними загрозами.

Предметом дослідження є механізми та форми співпраці між державами у сфері протидії міжнародному тероризму, а також оцінка їх ефективності та впливу на безпеку регіонів і світового співтовариства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні основних підходів держав і міжнародних організацій у запобіганні міжнародному тероризму, аналізі історичних аспектів його розвитку та дослідженні сучасних практик і перспективних напрямів. У результаті дослідження виявлено основні чинники співпраці держав, роль міжнародних організацій у формуванні правових механізмів, а також проблеми та бар'єри в співпраці. Особлива увага приділена міжнародному співробітництву України та перспективам розвитку цього процесу з урахуванням новітніх технологій безпеки.

Практичне значення одержаних результатів. Практичну цінність мають пропозиції щодо врахування основних тенденцій швидкого розвитку технологій і динамічного змінювання характеру терористичної діяльності. Отримані результати мають практичне значення, оскільки розкривають перспективи розвитку міжнародного співробітництва у запобіганні міжнародному тероризму.

Положення, що їх винесено на захист. Усі наукові результати, які містяться у кваліфікаційній роботі і винесено на захист, отримано автором особисто.

Публікації. Автором опубліковано 2 тез доповідей: у збірнику матеріалів III Міжнародних наукових читань імені Богдана Гаврилишина (ЗУНУ, 29 листопада 2024 року) та у збірнику матеріалів IV Міжнародних наукових читань імені Богдана Гаврилишина (ЗУНУ, 28 листопада 2024 року).

Структура і обсяг роботи. За своєю структурою кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини та списку використаних джерел, який налічує 49 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МІЖДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

1.1. Історичні аспекти розвитку міждержавного співробітництва щодо запобігання проявам міжнародного тероризму

Тероризм не можна назвати проблемою виключно ХХІ століття. Він існує вже тисячі років. Ще в давньому світі, за сотні років до нашої ери, прояви насильства з політичними цілями були характерні для різних цивілізацій. Наприклад, у Вавилоні та на Близькому Сході існували терористичні групи, такі як сікарії, які застосовували насильство для досягнення своїх цілей, у середньовічній Персії терористами були асасини, які виконували замовлення на вбивства, у середньовічній Європі католики та протестанти вдавалися до терору під час релігійних війн. Тероризм завжди був інструментом політичного тиску, і його методи змінювалися відповідно до часу. У різні епохи терористичні дії мали різні форми, але їх мета залишалася незмінною: досягнення певних політичних або соціальних цілей через насильство і залякування.

Систематичні терористичні операції починаються в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. Ультра націоналістичні організації: вірмени, ірландці, македонці, серби використовували терористичні методи у боротьбі за національну автономію або незалежність. У цей період тероризм стає важливим інструментом у боротьбі за права національних меншин. Наприклад, вірменські організації, такі як «Дашнакцутюн», вдавалися до терористичних дій, намагаючись привернути увагу світової спільноти до свого становища під час Османської імперії. Ірландці, у свою чергу, створили групи, такі як «Ірландська республіканська армія», які використовували насильство для боротьби за незалежність від британського правління [8]. В Македонії місцеві повстанці, об'єднані у «Внутрішню македонську революційну організацію», також

застосовували терористичні тактики, прагнучи звільнити свої території від іноземного контролю. Сербські націоналісти, наприклад, влаштовували вбивства представників влади, що допомогло створити атмосферу страху і нестабільності в регіоні. Анархісти, такі як «Народна воля» в Росії, вдавалися до терористичних актів, намагаючись знищити царський режим. Політичні вбивства, такі як вбивство царя Олександра II у 1818 році, показали, як тероризм може бути використаний для досягнення політичних цілей [5].

В останнє десятиліття XIX та на початку XX століття було здійснено чимало замахів на життя провідних політиків Європи та Америки. Так, загинули американські президенти Маккінлі та Гарфілд, а також відбулися кілька невдалих спроб вбивства Бісмарка. У 1894 році був убитий президент Франції Карно, а в 1897 році – прем'єр-міністр Іспанії Антоніо Кановас. У 1898 році загинула австро-угорська імператриця Єлизабета, а в 1900 році – король Італії Умберто [5].

Підсумовуючи XIX століття, слід зазначити, що тероризм набуває значної ваги в політичній сфері, що призводить до суттєвого зростання його активності у XX столітті. Цю тактику починають застосовувати все нові політичні сили. Тероризм швидко розширюється, охоплюючи Латинську Америку та Азію, і виникають міжнародні зв'язки між терористами. З країн, які виступають як супротивники держави-об'єкта терористичних атак, терористи отримують підтримку. Таким чином, тероризм перетворюється на фактор міждержавного протистояння.

У XX столітті терористи часто ставали політичними лідерами, особливо під час революційних та національно-визвольних рухів. Однією з перших знакових подій, що продемонструвала вплив тероризму на міжнародні відносини, стало вбивство австрійського герцога Франца Фердинанда Гаврилом Принципом 28 червня 1914 року. Це вбивство стало каталізатором Першої світової війни, продемонструвавши, як терористичні акції можуть змінити політичний ландшафт. Держави почали підтримувати терористичні групи: під час Першої світової війни Німеччина допомагала ірландським сепаратистам у

боротьбі з британською армією, а Росія підтримувала Армянську партію «Єдність». Під час цієї війни розпочалися нові прояви тероризму, що призвели до розпаду трьох імперій. Спецслужби зацікавлених держав стали підтримувати терористів, і територія тероризму розширилася, поширюючись на Схід [38].

Міжнародний тероризм почав набувати значення в ХХ століття, коли почали відбуватися численні акти насильства з політичними мотивами, які мали міжнародний масштаб. Вперше на глобальному рівні питання про боротьбу з тероризмом почали обговорювати в 1934 році в Лізі Націй. Це було пов'язано з вбивством 9 жовтня 1934 року в Марселі короля Югославії Олександра I і прем'єр-міністра Франції Луї Барта. Прийняті Лізою Націй у 1937 році «Конвенція про запобігання тероризму та покарання за нього» і «Конвенція про створення Міжнародного Кримінального Суду» так і не набули чинності. Проте вони стали прототипом для сучасних міжнародних угод у цій сфері [18].

Після закінчення Другої світової війни діяльність терористів відійшла на другий план на деякий час. У ті роки на зміну їм прийшли так звані військові конфлікти низької інтенсивності (війни в Кореї та В'єтнамі). Терористичні угруповання інтегрувалися в партизанський рух, входячи до складу армійських формувань. Так, наприклад, єврейські диверсійно-розвідувальні групи, починаючи з громадянської війни в Палестині та вторгнення арабських військ, стали частиною ізраїльської армії. Вони стали основою для створення державної системи протидії терористичним проявам. Парадоксально, але чи не найкращі бійці антитерору на початку своєї діяльності також використовували терористичні методи боротьби.

Напруження у відносинах між провідними державами ХХ століття СРСР та США, які прагнули до світового домінування, значною мірою сприяло формуванню ідей міжнародного тероризму. Крім того, саме в цей період глобалізація почала охоплювати світ із ще більшою швидкістю завдяки появі і розвитку засобів масової інформації та нових сфер діяльності. Під час «холодної війни» (1946–1989 рр.), коли відбувалося глобальне протистояння між США та їх союзниками з одного боку, і СРСР з його партнерами з іншого, було здійснено

чимало резонансних терактів. На той час міжнародні терористи часто ставали інструментом у руках спецслужб і радикальних політичних сил. Бажання США будь-якою ціною витіснити СРСР з Афганістану, країни, яка нині займає друге місце у світі за кількістю терористичних актів, багато в чому сприяло появі однієї з найбільших і найнебезпечніших терористичних організацій сучасності – «Аль-Каїди». Її члени 11 вересня 2001 року організували чотири масштабні теракти на території США, унаслідок яких загинуло близько 3000 людей [2].

Починаючи з 1960-х років, спостерігається новий сплеск діяльності терористичних угруповань. В цей період формується ісламське коло держав-спонсорів тероризму, серед яких є як світські панарабські націоналісти фашистського толку, так і ісламські фундаменталісти. В Європі після війни активно діють сепаратистські рухи, зокрема Ірландська республіканська армія (ІРА), головна ціль якої полягала в досягненні незалежності Ірландії та об'єднанні Північної Ірландії з рештою острова, та баскське угруповання ЕТА, що з 1959 року у Іспанії прагне здобути незалежність Басконії. Відомою акцією ЕТА стало вбивство прем'єр-міністра Іспанії Карреро Бланко у 1973 році. Важливою віхою став терористичний акт під час Олімпійських ігор у Мюнхені 5 вересня 1972 року. Бойовики палестинської організації «Чорний вересень» захопили в заручники ізраїльських спортсменів, що призвело до загибелі кількох олімпійців і поліцейських. Після цього відбулися захоплення повітряних суден, викрадення заручників та вбивства ізраїльтян. Так виникає так званий палестинський тероризм, який переважно націлений проти Ізраїлю та його громадян. У цьому контексті стає очевидним, що тероризм завдає удару не тільки по державі та військовим об'єктам, а й по цивільному населенню, чого раніше не спостерігалось [37].

У цей період міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом стало важливим напрямом глобальної безпеки через нові масштаби терористичних акцій, які стали більш організованими та політично мотивованими. У 1977 році була прийнята Конвенція ООН щодо тероризму, що сприяла співробітництву між державами в розслідуванні терористичних актів і екстрадиції злочинців.

ООН активно розробляла міжнародні механізми для боротьби з тероризмом, створюючи Комітет ООН з боротьби з тероризмом і розробляючи правові акти, зокрема щодо викрадення повітряних суден та захоплення заручників. Іншими важливими угодами цього періоду стали Конвенція ООН щодо боротьби з незаконним захопленням повітряних суден (1970), Конвенція ООН щодо боротьби з незаконними акціями, спрямованими на безпеку морського судноплавства (1973) і Конвенція ООН щодо боротьби з незаконними актами насильства, спрямованими на безпеку цивільної авіації (1971). Захоплення заручників на Олімпійських іграх у 1972 році сприяло посиленню міжнародної співпраці та контролю над повітряним простором. Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом ускладнювалося різними поглядами на тероризм, зокрема щодо національних визвольних рухів. Таким чином, у період 1960–1980 років було закладено основу для боротьби з тероризмом на глобальному рівні, хоча це все ще ускладнювалося політичними різницями між державами.

Помітним явищем у післявоєнній історії Заходу став «лівий» тероризм, який поширився у країнах, таких як Іспанія, Португалія, Франція, Італія, ФРН, Японія та США. Найсильніші хвилі ліворадикального тероризму відчували на собі Іспанія, Італія та ФРН. Новий фронт лівого тероризму відкрився у Латинській Америці, де поштовхом для його активізації стала Кубинська революція. Особлива ситуація склалася в Туреччині, на кордоні Європи та Азії, де діяли як курдські сепаратисти, так і «праві» та «ліві» терористичні угруповання. З 1960х років до початку XXI століття швидко розширювався ареал східного тероризму, який історично виріс з палестинської проблеми. У 1950–х роках у Єгипті виникла організація ФАТХ, яка ставила за мету боротьбу проти Ізраїлю до його повного знищення та створення палестинської держави. У 1968 році було створено Організацію визволення Палестини (ОВП), яку з 1969 року очолив лідер ФАТХ Ясір Арафат [5].

Активно діють такі угруповання, як «Фракція Червоної армії» в Німеччині, «Червоні бригади» в Італії та «Пряма дія» у Франції, які брали в заручники та знищували політиків, підприємців і бізнесменів. Усі ці організації об'єднує

марксистсько–ленінська ідеологія, мета якої – повалити існуючий політичний режим і знищити капіталізм. Проте особливе місце серед цих терористичних течій займає релігійний тероризм. Наприклад, «Аль–Каїда», створена в 1988 році Усамою бін Ладеном на кордоні з Пакистаном. І досі райони обох сторін афгано–пакистанського кордону залишаються притулком для ісламських терористів. Проте наївно вважати, що релігійний тероризм пов'язаний лише з ісламом. «Аль–Каїда» – інтернаціональна організація ісламських фундаменталістів, яка проводила бойові операції по всьому світу. Розвитку «Аль-Каїди» значною мірою сприяли США, які прагнули витіснити СРСР з Афганістану. Основною метою «Аль-Каїди» було повалення світських режимів та встановлення ісламського порядку на основі шариату. У 1998 році Усама бен Ладен оголосив про створення «Ісламського світового фронту для джихаду проти євреїв та хрестоносців», до якого, крім «Аль-Каїди», увійшли алжирські, пакистанські, афганські, кашмірські та інші терористичні угруповання, що діяли на всій території ісламського світу – в Афганістані, Алжирі, Чечні, Косово, Пакистані, Сомалі, Таджикистані та Ємені [48].

У цей період почали утворюватися також сіоністські та християнські терористичні організації, такі як «Аум Сінрікйю», заснована в 1987 році, яка була націлена на створення релігійного культу та завоювання влади в Японії, а також різні християнські групи. Тероризм набирає нових форм, виявляючись не лише у вигляді вибухів у публічних місцях, а й у формі викрадення дипломатів і політичних діячів. Це явище тепер має не лише фізично насильницький характер, але й інформаційний, економічний і навіть екологічний. Тепер метою стає не лише залякування чи отримання грошової винагороди. Бойовики прагнуть підкорити собі народи і країни, стати на чолі світового правління.

В останні 20 років ХХ століття міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом значно активізувалося через глобальну загрозу терористичних актів. Одним із важливих документів стало Протокол до Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, що зміцнив механізми протидії економічній підтримці терористів. Протягом 1980-1990-х років були прийняті

такі угоди, як Конвенція ООН про боротьбу з терористичними актами на міжнародних залізницях 1998 року та Конвенція ООН щодо незаконних актів насильства на борту авіасуден 1988 року, які зміцнили міжнародну співпрацю в галузі транспорту і авіаційної безпеки. ООН створила Комітет з боротьби з тероризмом, який координував дії держав і розробляв нові міжнародно-правові акти. Європейський Союз також почав активно інтегрувати антитерористичні заходи в свою політику. Наприкінці століття терористичні групи стали використовувати новітні технології, такі як кібератаки, що вимагало ще більшої міжнародної співпраці. Таким чином, в останні 20 років XX століття міжнародне співробітництво стало більш структурованим, завдяки новим угодам і ініціативам, що стали основою для боротьби з тероризмом у XXI столітті.

Найбільша увага до міжнародного тероризму починає приділятися саме на початку XXI століття, коли терористичні акти, здійснювані радикальними терористичними групами, потрясли увесь світ. Саме в цей період відбуваються масштабні міжнародні терористичні атаки, найбільша кількість жертв з яких припадає на теракт, що стався 11 вересня 2001 року в США. Цей терористичний акт показав, що навіть така велика та впливова держава, як Сполучені Штати, які стали переможцями Холодної війни, не може захистити своїх громадян від міжнародних терористичних угруповань. В той день терористи-смертники з відомої групи «Аль-Каїда» захопили кілька пасажирських літаків, два з яких здійснили таран, націлившись на вежі-близнюки в Нью-Йорку, що були Всесвітнім торговим центром. Третій літак взяв курс на штаб-квартиру Міністерства оборони США у штаті Вірджінія, а четвертий розбився в штаті Пенсильванія. Цей теракт забрав життя 2 996 осіб, а кількість постраждалих перевищила 6 000 людей [2].

7 липня 2005 року в лондонському метро сталися вибухи в трьох вагонах, а також на вулиці Тавісток-сквер у двоповерховому автобусі. Теракти вчинили терористи-смертники, в результаті яких загинуло 56 осіб, понад 700 отримали поранення. Поліція Великої Британії виявила, що терористи були з «Аль-Каїди», серед них один громадянин Ямайки та троє британців пакистанського

походження [4]. Ще один терористичний акт скоєно 1 червня 2001 року, коли терорист-смертник з організації «Хамас» атакував дискотеку в Тель-Авіві, загинуло 21 особа, серед яких були діти, а 120 отримали поранення. У 2008 році в Мумбаї, Індія, серія атак забрала 166 життів. У Парижі в 2015 році в результаті атак загинуло 130 людей, серед яких були відвідувачі концертного залу та ресторанів. У Ніцці, Франція, у 2016 році вантажівка врізалася в натовп, вбивши 86 осіб під час святкування Дня взяття Бастилії. Того ж року у Брюсселі, Бельгія, дві вибухи призвели до загибелі 32 людей та поранення понад 300. У 2017 році теракт у Манчестері загубив життя 22 осіб і поранив понад 800. У 2023 році в Ізраїлі сталися теракти, під час яких загинули десятки людей, а сотні отримали поранення. Одним з найбільш резонансних став напад на мирних жителів у південних районах країни, що викликало широкий міжнародний осуд та загострення конфлікту в регіоні. Ці події підкреслюють зростаючу загрозу тероризму в XXI столітті та його вплив на світову безпеку [11].

Сьогодні у світі існує понад 500 терористичних організацій. До найбільш відомих з них відносяться:

- Аум Сінріке – релігійна секта, заснована Сьоко Асахарою в 1987 році в Японії. Її мета захоплення влади спочатку в Японії, а потім і в усьому світі;
- Народний фронт визволення Палестини – організація, що виступала за знищення Ізраїлю, здійснюючи численні терористичні акти;
- ХАМАС – ісламський рух опору в Палестині, заснований шейхом Ахмедом Ясином, що закликає до фізичного знищення євреїв і переслідує християн, лівих діячів, а також арабів, що співпрацюють з Ізраїлем;
- Хезболла – заснована в 1982 році в Лівані з метою знищення Ізраїлю, встановлення ісламського контролю над Єрусалимом та створення ісламської держави в Лівані за зразком Ірану;
- Аль-Каїда – організація, заснована Усамою бен Ладеном у 1990 році, спочатку для об'єднання арабів, які боролися проти радянської окупації Афганістану, і нині має на меті відновлення мусульманської держави у всьому світі;

– Талібан – ісламська радикальна організація в Афганістані, яка встановила контроль над країною в 1996 році і, після відставки в 2001 році, знову відновила свій вплив після 2021 року. Її мета – створення ісламського емірату з жорстким застосуванням шариату. У 2024 році Талібан продовжує утримувати владу в Афганістані, зберігаючи суворі обмеження на права жінок і стикаючись із міжнародними санкціями, які обмежують його економічну стабільність;

– Ісламська держава – терористична організація, яка оголосила про створення халіфату в 2014 році на великих територіях Сирії та Іраку. ІДІЛ відомий своєю жорстокістю, екстремістською ідеологією та численними терористичними актами;

– Аль-Шабаб – терористична група в Сомалі, що вважається африканським відгалуженням Аль-Каїди. Вони виступають проти уряду Сомалі та міжнародних сил, а також здійснюють напади в сусідніх країнах, таких як Кенія.

Еволюція тероризму демонструє його адаптацію до змін у політичному середовищі та технологіях. У XIX столітті тероризм був переважно інструментом національно-визвольних рухів, зосередженим на окремих актах насильства в рамках конкретних країн та осіб. У XX столітті тероризм трансформувався у глобальний феномен. Він став інструментом ідеологічного протистояння між державами, особливо в умовах «холодної війни», коли окремі країни підтримували терористичні групи для впливу на міжнародну арену та ослаблення геополітичних суперників. Теракти почали набувати міжнародного масштабу, і їхні наслідки часто виходили за межі окремих держав. У XXI столітті тероризм досяг нової ери професіоналізації. Сьогодні терористичні організації мають доступ до спеціалізованої військової та ідеологічної підготовки, а їхні операції стали складнішими та краще скоординованими. Крім того, розвиток технологій та глобалізація інформації через медіа значно посилили вплив тероризму, оскільки ЗМІ миттєво поширюють інформацію про атаки, викликаючи паніку та страх, що і є однією з основних цілей терористів. Отже, тероризм пройшов шлях від локальних актів насильства в XIX столітті до міждержавного інструменту впливу в XX-XXI століття. Сьогодні він став не лише

засобом політичного тиску, а й потужним фактором, який використовується для поширення страху і нестабільності. Ця еволюція тероризму створює нові виклики для міжнародної спільноти, яка повинна адаптувати стратегії протидії, враховуючи як швидкий розвиток технологій, так і зміну методів терористичної діяльності, що ставлять під загрозу безпеку держав і суспільств у всьому світі.

1.2. Сутність та причинно–наслідкові зв'язки виникнення міжнародного тероризму

Міжнародний тероризм є особливою формою тероризму, що виникла наприкінці 1960-х років і отримала суттєвий розвиток до кінця XX – початку XXI століття. Незважаючи на наявність великої кількості міжнародно-правових актів та органів, які координують боротьбу з міжнародним тероризмом у сучасному міжнародному праві немає єдиного універсального визначення міжнародного тероризму, що призводить до певних проблем і труднощів у об'єднанні зусиль та заходів, які держави вживають для боротьби з цим явищем. Існуючі наукові погляди та точки зору щодо вирішення цієї проблеми в різних країнах часто не лише не збігаються, але й прямо суперечать один одному. Аналіз різних підходів до визначення терміна «міжнародний тероризм» дозволяє виявити причини розбіжностей серед представників наукового світу різних країн та визначити можливі шляхи їх подолання. У цьому контексті Державний департамент США надає більш чітке визначення тероризму: «Це заздалегідь сплановане, політично мотивоване насильство, яке застосовується проти осіб, які не беруть участі у військових діях, субнаціональними групами або підпільними державними агентами» [40].

Прояви міжнародного тероризму загрожують безпеці всього світу, оскільки міжнародний терористичний акт може завдати шкоди кільком державам одночасно або спровокувати соціальні, політичні, національні та релігійні конфлікти. Це може призвести до початку війни між країнами, підриву суверенітету або порушення територіальної цілісності окремої держави.

Найбільш небезпечними формами міжнародного тероризму є ядерний, хімічний, біологічний та комп'ютерний тероризм, оскільки вони можуть призвести до незворотних наслідків, численних людських жертв і екологічних катастроф.

Тероризм – термін, що походить від латинського слова «terror», яке означає страх, жах. Цим терміном позначаються насильницькі дії (переслідування, руйнування, захоплення заручників, вбивства) з метою залякування, подавлення суспільно-політичних супротивників, встановлення певної лінії поведінки. Операції терористів не завжди пов'язані з убивством, але постійно передбачають насильство, примус, загрозу. Тероризм може проявлятися також у знищенні або намірах руйнування різноманітних об'єктів, таких як літаки, адміністративні будівлі, житлові приміщення, морські судна, а також об'єкти, що забезпечують життєдіяльність. Головним способом, яким терористи досягають своїх цілей, є створення атмосфери страху та залякування. У разі, якщо руйнування майна терористичними групами не призвело до загибелі людей, це також може розглядатися як акт тероризму. Різними можуть бути й цілі – від виключно корисливих, в основі яких жадоба наживи, до політичних та релігійних, що закликають до повалення державного ладу [36].

Сучасний тероризм еволюціонує в умовах глобалізаційних змін, що призводить до значного зростання рівня його загроз як для національної, так і для міжнародної безпеки. Спостерігається стирання кордонів між внутрішнім і міжнародним тероризмом, а також тероризм, як соціально-політичне явище, та терор як метод залякування, отримують підтримку від певних держав. Ці чинники стають інструментами для розв'язання сучасних воєн і збройних конфліктів. Внутрішній і міжнародний тероризм є похідними формами одного складного явища – тероризму. Ці поняття можуть розглядатися як загальне та часткове. У зв'язку з цим міжнародний тероризм має всі ознаки тероризму, але також можна виділити додаткові характеристики цього явища [22, с.50].

Серед відмінних рис міжнародного тероризму:

- цілі, проголошені терористами, стосуються кількох країн;
- злочин починається в одній країні, але може завершитися в іншій;

- ресурси, якими користується та чи інша злочинна група, надходять з інших країн;
- масова загибель людей і значні матеріальні втрати внаслідок терористичних актів, а також жорстокість їх виконання;
- нанесений збиток торкається кількох країн або міжнародних організацій.
- жертвами терористичних актів стають громадяни різних країн і учасники заходів, організованих міжнародними організаціями;
- вибухи в будівлях посольств, місій, представництв або штаб-квартир міжнародних організацій;
- диверсійні дії на вулицях, вокзалах, в аеропортах, культурних центрах, промислових об'єктах, у торгових приміщеннях, пов'язані з руйнуванням або пошкодженням власності, а також завданням тілесних ушкоджень чи смерті;
- змова з метою здійснення актів міжнародного тероризму та співучасть у них будь-яким чином.

Також міжнародні угоди відносять до актів міжнародного тероризму захоплення заручників, піратство, загрози безпеці цивільної авіації та незаконне захоплення ядерних матеріалів, оскільки ці дії мають серйозний вплив на кілька країн одночасно і можуть призвести до глобальних, руйнівних наслідків. Захоплення заручників часто використовується як інструмент для досягнення політичних вимог, піратство загрожує морським шляхам і комунікаціям, напади на цивільні авіалінії підривають безпеку міжнародних перевезень, а незаконне використання ядерних матеріалів ставить під серйозну загрозу людство. Такі акти тероризму не лише порушують міжнародне право, але й можуть призвести до серйозних екологічних, економічних, політичних та соціальних наслідків, що потребує активних, злагоджених зусиль міжнародної спільноти для протидії тероризму, а також стабільності та безпеки в глобальному масштабі. Зважаючи на масштаби загроз, ці акти вимагають посиленої співпраці між країнами та міжнародними організаціями, щоб забезпечити ефективну боротьбу з тероризмом на глобальному рівні та запобігти подальшому поширенню терористичних загроз. Нижче наведена таблиця, яка відображає статистику

терористичних атак за різними методами.

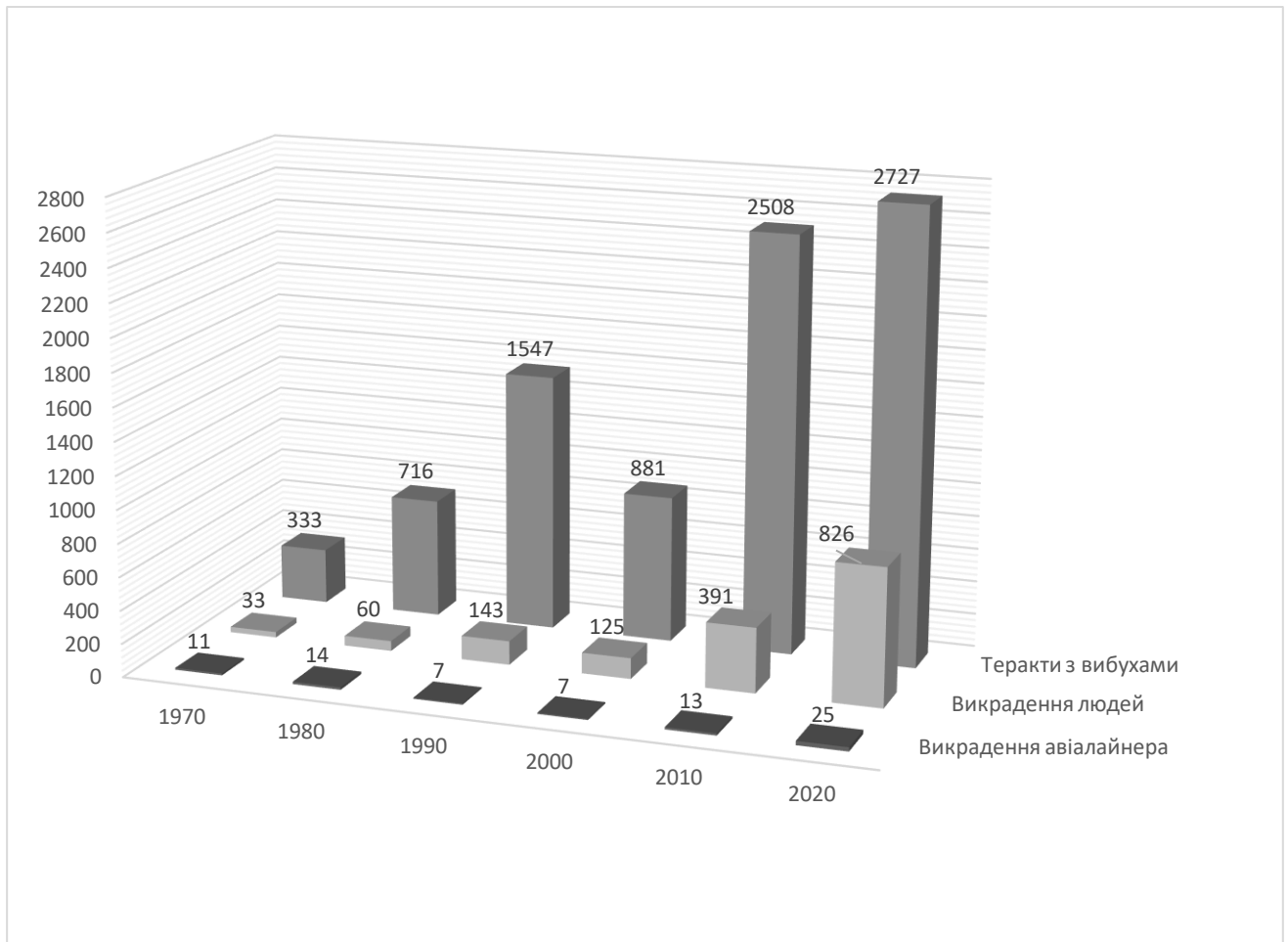

Рис. 1.1. Динаміка кількості терористичних атак за методами здійснення у 1970-2020 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними [49].

Причини виникнення міжнародного тероризму можна поділити на три основні категорії: політичні, релігійні та соціально-економічні. Політичні причини включають політичну нестабільність, яка часто супроводжується збільшенням кількості терористичних актів, застосування терористичних методів не лише окремими особами або організаціями, а й цілими державами для досягнення своїх цілей, недостатні заходи, які вживає світове співтовариство для забезпечення захисту і безпеки населення, конфлікт між Заходом і Сходом, де тероризм виступав як один з найбільш ефективних способів боротьби [7, с. 460].

Релігія завжди була одним із найбільш дієвих засобів впливу на людську свідомість, особливо в умовах політичної та соціально-економічної нестабільності суспільства, наприклад, у другій половині XX століття. Саме в цей період виникають релігійні течії, які пропагують насильство, що стало однією з причин появи такої глобальної проблеми сучасності, як міжнародний тероризм. На сьогодні найбільші та найнебезпечніші міжнародні терористичні організації сповідують іслам, використовуючи його для виправдання своїх дій. Релігійно-фундаменталістський тероризм найбільш виражений у державах, де панівною ідеологією є іслам. Групи на кшталт «Братів мусульман», «Ісламського джихаду», «Хезболли», «Ісламської держави Іраку та Леванту» (ІДІЛ), «Аль-Каїди», «Талібану», «Аум Сінрікьо» та інші угруповання використовують священні тексти для виправдання насильницьких дій, спрямованих на знищення своїх ворогів «в ім'я Бога». ІДІЛ, «Аль-Каїда» та «Талібан» прагнуть створити єдину ісламську державу та ведуть боротьбу проти США та їхніх союзників, застосовуючи терористичні акти та інші насильницькі методи.

Соціально-економічні причини виникнення досліджуваного злочинного явища включають, по-перше, низький рівень життя та розвитку населення в окремих регіонах світу. Багато людей вдаються до терористичних актів через брак фінансових ресурсів, прагнучи заробити гроші, оскільки тероризм є добре оплачуваною діяльністю. Цей нелегальний бізнес здатен приносити своїм організаторам значний прибуток, що є другою соціально-економічною причиною виникнення міжнародного тероризму. Також до ряду таких причин слід віднести нерівномірний розвиток країн та втрату значною частиною населення ідеологічних, духовних і моральних життєвих орієнтирів.

Поява інформаційного суспільства є першою і однією з найважливіших передумов для поширення міжнародного тероризму. Оскільки тероризм зародився в Європі – найбільш розвинутій частині світу, де люди постійно спілкуються і читають газети, щодня отримуючи нову інформацію. У такій атмосфері засоби масової інформації (ЗМІ) починають впливати на маси, а з появою радіо і телевізорів це вплив тільки посилюється, що терористи не могли

не врахувати. ЗМІ стають для них найзручнішим інструментом для поширення своїх ідеологій та цілей, а також засобом маніпуляції свідомістю великої кількості людей. Водночас важливо враховувати значення як технологічних, так і політичних аспектів впливу держав на тероризм. Тоталітарні режими, які використовують технологічні аспекти інформаційного суспільства (як, наприклад, фашистська Німеччина або Північна Корея), але блокують вільний обмін інформацією за допомогою поліцейських методів, є менш уразливими до терористичних загроз.

Зважаючи на всі ці причини, стає очевидним, що тероризм продовжує еволюціонувати та набирати нових масштабів. Це підтверджується чисельними статистичними даними, що демонструють зростання кількості жертв та атак у різних регіонах світу.

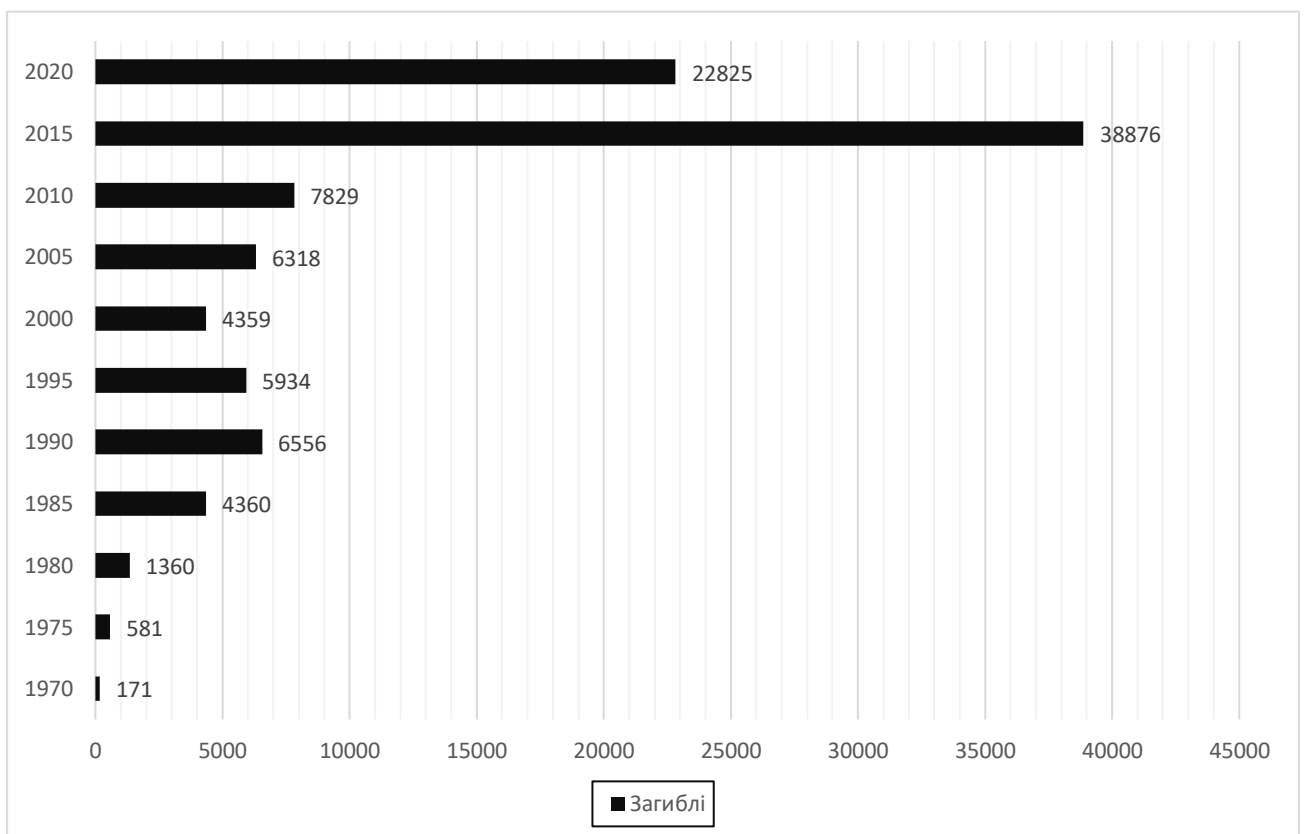

Рис. 1.2. Динаміка кількості загиблих унаслідок терористичних атак у 1970-2020 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними [49].

Висновки до розділу 1

Міжнародний тероризм є серйозною загрозою для глобальної безпеки, що виникла в умовах політичної нестабільності, соціально-економічних проблем та релігійних конфліктів. Існуючі міжнародні правові акти та інститути боротьби з тероризмом не дають єдиного універсального визначення цього явища, що ускладнює координацію міжнародних зусиль у боротьбі з ним. Тероризм має широкий спектр форм, від традиційних актів насильства до використання сучасних технологій, таких як ядерний, хімічний та комп'ютерний тероризм, що можуть призвести до масштабних катастроф.

Причини міжнародного тероризму обумовлені як політичними, так і соціально-економічними факторами, зокрема політичною нестабільністю, релігійними переконаннями та соціальними нерівностями. Сучасні терористичні організації активно використовують релігійні ідеології для виправдання насильницьких дій, що призводить до ескалації насильства, а також часто є важливим чинником у терористичних конфліктах. Окрім цього, технологічний прогрес, зокрема розвиток інформаційних технологій, значно посилює вплив терористів, надаючи їм нові можливості для розповсюдження своїх ідей і координації дій.

Не менш важливим є й економічний аспект: низький рівень розвитку в окремих регіонах сприяє залученню людей до терористичних організацій, адже тероризм стає вигідним бізнесом. Інформаційне суспільство, зокрема ЗМІ, стало важливим інструментом для маніпуляції масами та поширення терористичних ідей, що робить проблему тероризму ще більш глобальною та складною для подолання.

Тероризм не є проблемою, що обмежується лише XXI століттям – він має давню історію, що налічує тисячі років. Від стародавніх цивілізацій до сучасних періодів, тероризм використовувався як інструмент політичного тиску, зокрема для досягнення політичних або соціальних цілей через насильство. У XIX столітті тероризм став важливою частиною політичних рухів, зокрема

націоналістичних та революційних, а також значно посилювався у XX столітті, ставши інструментом міждержавних протистоянь. Міжнародний тероризм, що виник в XX столітті, став об'єктом глобальних дискусій, зокрема в рамках Ліги Націй і ООН, що активно почала розробляти міжнародні правові механізми боротьби з тероризмом. Тероризм також став важливою частиною політичних конфліктів, зокрема під час Холодної війни, і призвів до створення нових глобальних безпекових ініціатив. Однак боротьба з тероризмом залишалася ускладненою через політичні розбіжності між державами та різні підходи до визвольних рухів.

Отже, для ефективної боротьби з міжнародним тероризмом необхідно не тільки розвивати міжнародні правові та політичні інструменти, а й враховувати всі його причини і форми прояву. Тільки комплексний підхід, який включає як правові, так і соціально-економічні заходи, може дати ефективні результати в боротьбі з цією глобальною проблемою.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА МІЖДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗАПОБІГАННІ ПРОЯВАМ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

2.1. Роль міжнародних організацій у протидії тероризму

Сьогодні міжнародний тероризм виступає одним із найгостріших викликів для глобальної безпеки, створюючи серйозні загрози для країн і регіонів без винятку. Події останніх років, такі як напади на цивільних у Кабулі в серпні 2022 року, терористичні атаки в Єрусалимі у листопаді 2022 року, вибухи в Пакистані у лютому 2023 року, напади в Нігерії у червні 2023 року та атаки в Сомалі у січні 2024 року, підкреслюють, що жодна країна не може відчувати повної безпеки від терористичних атак. Тероризм завдає значних людських втрат, руйнує духовні, матеріальні й культурні цінності, що робить побудову ефективної системи боротьби з міжнародним тероризмом вкрай актуальною. У ХХІ столітті терористична діяльність набуває нових масштабів і становить основну загрозу для сучасності, зокрема через ризик застосування ядерної зброї та інших засобів масового ураження. Протистояти цій загрозі можливо лише шляхом тісної співпраці між державами, що передбачає розробку міжнародної правової основи для антитерористичної діяльності та формування системи міжнародних, регіональних і національних інститутів, які забезпечують взаємодію, контроль і координацію методів боротьби з тероризмом.

Міжнародна співпраця має велике значення і в тому плані, що тероризм у кожній країні має свої специфічні риси, знання про які найкраще доступні лише представникам регіону, де відбуваються терористичні акти. Тому інформування інших держав про особливості тероризму в тій чи іншій країні дозволяє їм своєчасно вживати заходів та протидіяти загрозам терору. Міжнародні угоди країн-членів ООН відіграють ключову роль у протидії тероризму. У всіх конвенціях наголошується, що терористичні дії не можуть бути виправдані

жодними мотивами – політичними, філософськими, ідеологічними, расовими, етнічними, релігійними або іншими. Особи, причетні до терористичних актів та інших злочинів, повинні бути притягнуті до відповідальності.

Сьогодні міжнародне співробітництво у протидії тероризму здійснюється на трьох рівнях:

- універсальному, яке відбувається під егідою Організації Об'єднаних Націй. На цьому рівні розробляються загальні принципи міжнародної співпраці, головна мета яких забезпечення миру та захист прав людини. Перші міжнародні акти, спрямовані на протидію тероризму, були розроблені в 20–30-х роках ХХ століття. У 1937 році в Женеві були схвалені Конвенція про запобігання тероризму та покарання за нього, а також Конвенція про створення міжнародного кримінального суду. Наразі створена багатостороння система співробітництва держав у боротьбі з тероризмом під егідою ООН, яка включає 16 конвенцій і угод щодо захисту від тероризму на землі, в повітрі та на морі;

- регіональному, де міждержавна взаємодія здійснюється на основі таких об'єднань, як Ліга арабських держав, Організація американських держав, Організація ісламського співробітництва, Організація африканської єдності, Співдружність Незалежних Держав, Європейський Союз, Шанхайська організація співробітництва та інші. Головне завдання на цьому рівні полягає в протидії тероризму, сепаратизму та політичному екстремізм;

- міжнародне співробітництво у протидії тероризму на двосторонньому рівні полягає у взаємодії двох держав для спільної боротьби з терористичними загрозами. Це може включати обмін розвідувальною інформацією, координацію правоохоронних органів, спільні операції, а також розробку та виконання законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Таке співробітництво дозволяє країнам ефективно реагувати на міжнародні терористичні мережі, зменшувати можливості для вербування терористів та їх фінансування, а також забезпечувати захист від нових загроз у глобальному контексті. Важливу роль в цьому процесі відіграють міжнародні угоди, які сприяють узгодженим діям і підвищують рівень безпеки на міжнародній арені.

Наприклад, Україна активно співпрацює з такими країнами, як Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Німеччина, та інші. Останні важливі угоди включають співпрацю з цими міжнародними партнерами для протидії тероризму, сепаратизму та екстремізму. Україна активно сприяє розробці подібних угод та ініціює проекти, що спрямовані на створення єдиної системи протидії новим загрозам тероризму, базуючись на міжнародних правових нормах.

Ключову роль в універсальному рівні співробітництва у боротьбі з тероризмом відіграє Організація Об'єднаних Націй, яка є основним координатором глобальних зусиль у протидії тероризму. ООН забезпечує створення та розвиток міжнародних стандартів для боротьби з тероризмом, пропонуючи юридичні та організаційні механізми для співпраці між державами. Завдяки її діяльності були прийняті численні конвенції та угоди, які визначають обов'язки держав щодо боротьби з тероризмом, забезпечення справедливості, обміну інформацією та протидії фінансуванню тероризму [39].

Одним із ключових напрямків боротьби з тероризмом є розробка міжнародно-правових норм. Під егідою Організації Об'єднаних Націй та її спеціалізованих установ було створено 16 міжнародних угод, зокрема 11 конвенцій та 5 протоколів, що спрямовані на боротьбу з тероризмом [39]. Ці документи відкриті для участі всіх країн світу і служать основою для забезпечення глобальної безпеки та ефективної координації між державами в боротьбі з терористичними загрозами. До числа цих міжнародних угод належать:

— Токійська конвенція про злочини та інші акти, що вчиняються на борту повітряних суден (1963 р.). Це була перша багатостороння угода для боротьби з «хайджекингом» — захопленням літаків (цей термін використовувався у 60-х роках для позначення актів, спрямованих проти цивільної авіації). Її ухвалення співпало з новим етапом міжнародного тероризму та початком глобальної співпраці в боротьбі з цим явищем. Конвенція застосовується до кримінальних правопорушень та дій, які, незалежно від того, чи є вони злочинами, можуть загрожувати безпеці авіаційного судна, осіб чи майна на його борту, або які

порушують порядок та дисципліну на борту [1];

– Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (1970 р.). Положення Токійської конвенції були доповнені Гаазькою конвенцією, яка в певній мірі сприяла розвитку співпраці між державами, особливо в питаннях запобігання та покарання за злочини, що зачіпають два або більше держав, зокрема, дії, вчинені злочинцями, які намагаються сховатися від покарання в іншій країні, викрадачами, які вимагають великі суми за повернення літака, екіпажу та пасажирів, а також дії, що не тільки створюють загрозу для міжнародних авіаперевезень, але й спричиняють порушення або погіршення міждержавних відносин. Згідно з Гаазькою конвенцією, захоплення повітряного судна визначається як незаконне насильницьке встановлення контролю над літаком у польоті, включаючи застосування насильства чи залякування. Такий акт вважається тероризмом за міжнародним кримінальним правом лише тоді, коли місце зльоту або фактична посадка літака знаходяться поза межами країни його реєстрації. Отже, під дію Гаазької конвенції потрапляють ситуації, коли, наприклад, літак виконував внутрішній рейс, але був захоплений і приземлився на території іншої держави. З іншого боку, під положення цієї конвенції не підпадають ситуації, коли літак виконував міжнародний рейс, вилетів з країни реєстрації, був захоплений, але зміг приземлитися в аеропорту цієї ж країни [3];

– Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (1971 р.). Була ухвалена в рамках ООН для посилення заходів безпеки в авіаційному секторі. Вона визначає незаконні дії, які ставлять під загрозу безпеку цивільної авіації, і встановлює міжнародну відповідальність за їх вчинення. Одним із основних аспектів є боротьба з тероризмом, зокрема з захопленням літаків та іншими акціями, що загрожують життю пасажирів і екіпажу. Ця Конвенція передбачає співпрацю між державами для запобігання і розслідування злочинів, а також сприяє екстрадиції осіб, що вчинили такі злочини. Вона є важливим інструментом для забезпечення глобальної безпеки в авіаційному транспорті [7];

– Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які

користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів (1973 р.). Конвенція про запобігання та покарання злочинів, спрямованих проти осіб, які користуються міжнародним захистом, включаючи дипломатичних представників, є обов'язковою для держав-учасниць угодою, яка визначає осіб, які користуються таким захистом. До таких осіб належать глави держав, міністри закордонних справ, державні службовці, представники міжнародних організацій та їхні сім'ї, яким надається особливий захист на території іноземної держави. Конвенція вимагає запровадження ефективних заходів для запобігання злочинам проти цих осіб і їхнього майна, що можуть зашкодити міжнародним відносинам. Держави-учасниці зобов'язуються встановити юрисдикцію для таких злочинів, передбачити відповідні покарання, затримувати підозрюваних злочинців, а також переслідувати або екстрадувати їх. Крім того, держави повинні співпрацювати в питанні профілактики злочинів, обміну інформацією та доказами для проведення кримінальних розслідувань [12];

– Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників (1979 р.). Вимагає від держав-учасниць криміналізувати захоплення заручників і засуджувати такі дії як серйозні міжнародні злочини. Вона зобов'язує країни забезпечувати відповідальність осіб, що беруть участь у таких злочинах, через судові процедури або екстрадицію. Конвенція також вимагає співпраці між державами у розслідуваннях та обміні інформацією для попередження і протидії таким злочинам [12];

– Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу (1980 р.). Конвенція ґрунтується на двох основних принципах. По-перше, ядерний матеріал, який використовується для військових цілей, має залишатися під суворим фізичним захистом відповідно до міжнародних угод щодо нерозповсюдження ядерної зброї, її випробувань, розміщення в космосі тощо, а також національного законодавства країн, які легітимно володіють ядерною зброєю. По-друге, усі держави мають право на розвиток і мирне використання атомної енергії, при цьому користуючись перевагами міжнародної співпраці в цій сфері. Конвенція спрямована на стимулювання співпраці між державами, зокрема через

підключення міжнародних організацій, таких як МАГАТЕ, для запобігання незаконному захопленню і використанню ядерного матеріалу. Вона також вимагає повернення ядерного матеріалу власнику та застосування покарань до осіб, які здійснили його незаконне захоплення. Конвенція охоплює ситуації, пов'язані з ядерним матеріалом, який перебуває як у процесі міжнародного транспорту, так і при використанні, зберіганні чи перевезенні в межах держави. Стаття 7 Конвенції визначає склад правопорушення. До нього відносяться умисні дії, такі як отримання, володіння, використання, передача, зміна, знищення чи розповсюдження ядерного матеріалу без дозволу компетентних органів, якщо це може призвести до смерті або серйозних травм будь-якої особи або значного пошкодження майна. Також караються крадіжки ядерного матеріалу або його захоплення шляхом грабіжу, а також шахрайське отримання цього матеріалу. Загроза використати ядерний матеріал для заподіяння шкоди, вимагання або насильства також підлягає покаранню, як і спроби здійснити подібні правопорушення. Будь-які дії, що сприяють здійсненню цих правопорушень, також підпадають під відповідальність за законами кожної держави-учасника [13];

– Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (1988 р.). Зобов'язує держави забороняти та карати дії, що можуть загрожувати безпеці морського судноплавства. Вона була натхнена попередніми конвенціями, зокрема Конвенцією 1971 року, яка стосувалася безпеки цивільної авіації. Метою є криміналізація дій, які створюють загрозу безпеці морського транспорту, таких як захоплення судна, насильство щодо його пасажирів, пошкодження судна чи вантажу, а також встановлення небезпечних пристроїв чи передача неправдивої інформації про загрозу безпеці плавання. Конвенція передбачає, що країни повинні або переслідувати правопорушників, або екстрадувати їх до іншої держави для кримінального покарання. Вона також вказує на певні винятки, такі як військові кораблі або судна, що використовуються для офіційних цілей [14];

– Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх

виявлення (1991 р.). Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення є важливим міжнародним антитерористичним договором, покликаним обмежити доступ до немаркованих вибухових речовин, які можуть бути використані терористами. Вона забороняє виробництво, зберігання, транспортування і ввезення таких вибухових речовин без маркування, що значно підвищує безпеку. Маркування здійснюється за допомогою спеціальних міток, які допомагають у подальшій ідентифікації та розслідуванні терористичних актів. Конвенція також включає створення Міжнародної технічної комісії з вибухових речовин, яка займається стандартами маркування і можливими змінами до технічних вимог. Ця комісія регулярно переглядає і пропонує оновлення, що дозволяють покращити процес виявлення та відстеження вибухових речовин. Укладена 1 березня 1991 року в Монреалі, Конвенція набула чинності 21 червня 1998 року після ратифікації 35 державами. З того часу її підтримали вже 155 держав, серед яких більшість країн-членів ООН, що свідчить про глобальну підтримку цієї ініціативи в боротьбі з тероризмом та незаконним використанням вибухових матеріалів [16];

– Міжнародна конвенція по боротьбі з бомбовим тероризмом (1997 р.). Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом є юридично обов'язковою угодою для країн-учасниць, метою якої є сприяння кримінальному переслідуванню осіб, що скоїли або підозрюються у скоєнні терористичних актів, пов'язаних із використанням вибухових речовин. Це здійснюється через міжнародну співпрацю між правоохоронними органами та судами різних держав. Конвенція визначає терористичні вибухи як незаконне та умисне застосування вибухових речовин у громадських місцях, що має на меті завдання шкоди, таких як вбивства, поранення чи значні руйнування. Це також включає використання таких актів для того, щоб примусити уряди або міжнародні організації до виконання або утримання від певних дій. Таким чином, Конвенція сприяє більш ефективному переслідуванню терористів на міжнародному рівні та посиленню глобальної боротьби з тероризмом [17];

– Міжнародна конвенція по боротьбі з фінансуванням тероризму (1999 р.).

Договір спрямований на запобігання та криміналізацію фінансування тероризму, підкреслюючи, що фінансування тероризму є одним із ключових чинників, які дозволяють терористичним групам здійснювати акти насильства. Він визначає тероризм у широкому сенсі, криміналізуючи надання коштів для терористичних дій, навіть якщо ці кошти використовуються для цілей, які на перший погляд не пов'язані з тероризмом, таких як благодійність або бізнес-операції. Основні положення включають криміналізацію надання коштів для терористичних актів, незалежно від того, чи пов'язані вони з конкретними терористичними організаціями, а також обов'язки екстрадиції між державами-учасниками, що гарантують, що особи, звинувачені у фінансуванні тероризму, будуть або притягнуті до суду, або екстрадовані. Також передбачена співпраця між державами для вирішення міжнародної проблеми фінансування тероризму, зокрема шляхом обміну інформацією та найкращими практиками для запобігання відмиванню грошей і фінансовим операціям, які підтримують тероризм. Країни, що ратифікують цей договір, погоджуються змінити свої національні закони, щоб фінансування тероризму стало кримінальним злочином, незалежно від того, чи йдеться про прямі акти тероризму, чи про діяльність, пов'язану з терористичними організаціями [19].

Окрім розробки міжнародних конвенцій, ООН також активно займається визначенням стратегічних напрямків і принципів боротьби з тероризмом. Важливим кроком у цьому процесі стала Декларація про заходи щодо ліквідації тероризму, прийнята в 1994 році Генеральною Асамблеєю ООН (резолюція A/RES/49/60). У цьому документі міститься заклик до всіх держав світу вжити всіх можливих заходів для запобігання тероризму та ліквідації наслідків терористичних актів, а також узагальнюються основні положення міжнародних правових актів, що стосуються цієї проблеми [41].

Важливим етапом у боротьбі з тероризмом стало прийняття Глобальної контртерористичної стратегії ООН у 2006 році, яка нині є основоположним міжнародним документом, спрямованим на протидію тероризму. Ця стратегія включає в себе резолюцію та План дій. Цей документ є важливим інструментом

для створення єдиного фронту боротьби з тероризмом. Вперше більшість держав світу погодила єдиний підхід до боротьби з тероризмом, що робить цю стратегію надзвичайно важливою. Основу документа складає чітке, безкомпромісне засудження тероризму у всіх його формах та проявах, незалежно від того, хто, де і з якою метою його здійснює. Стратегія включає конкретні заходи для усунення умов, що сприяють розповсюдженню тероризму, його попередження та боротьбу з ним, зміцнення можливостей держав у боротьбі з цією загрозою, а також підвищення ролі ООН у цих процесах, забезпечення всебічного дотримання прав людини та підтримки законності. Від держав-членів вимагається співпраця з ООН для виконання положень Плану дій, при цьому органи ООН повинні підтримувати зусилля держав-членів. В документі наголошується, що тероризм не може бути пов'язаний з будь-якою релігією, національністю, цивілізацією або етнічною групою. Особливу увагу в стратегії приділено новим ініціативам. Резолюція також підкреслює «тісні зв'язки між міжнародним тероризмом і транснаціональними організованими злочинними групами, наркоторгівлею, фінансовими махінаціями, незаконним обігом зброї та нелегальними перевезеннями небезпечних матеріалів, включаючи ядерні, хімічні та біологічні речовини». Фахівці також зазначають підвищення рівня технічної оснащеності терористів і їх таємну підтримку з боку окремих країн [35].

Міжнародне співробітництво в боротьбі з тероризмом також реалізується через створення та забезпечення функціонування різних спеціалізованих міжнародних організацій. Однією з найважливіших є Контртерористичний Комітет ООН (КТК), створений відповідно до резолюції 1373 у 2001 році. Контртерористичний комітет складається з усіх 15 членів Ради Безпеки. На ці органи покладено відповідальність за моніторинг виконання резолюцій 1373 (2001) Ради Безпеки, а також за надання технічної підтримки країнам, що потребують допомоги. Комітет отримує від держав-членів звіти щодо здійснених заходів та досягнутих результатів. Після оцінки ситуації цей орган розробляє рекомендації для держав-членів та готує доповіді для Ради Безпеки ООН, зважаючи на особливості розвитку кожної країни [39]. Основною метою

Комітету є забезпечення виконання резолюції 1373, яка зобов'язує держави:

- запровадити кримінальну відповідальність за фінансування тероризму;
- негайно блокувати будь-які кошти, пов'язані з особами, причетними до терористичних актів;
- не надавати жодної фінансової підтримки терористичним групам;
- не надавати притулок, допомогу або підтримку терористам;
- здійснювати обмін інформацією з іншими урядами щодо будь-яких груп, які здійснюють або планують здійснити терористичні акти;
- співпрацювати з іншими урядами в розслідуванні, виявленні, арешті, екстрадиції та переслідуванні осіб, причетних до таких актів;
- встановити в національному праві кримінальну відповідальність за активне і пасивне сприяння тероризму і притягнути порушників до суду.

У контексті боротьби з тероризмом, регіональний рівень відіграє важливу роль у формуванні ефективних механізмів взаємодії між державами, що мають спільні безпекові інтереси та геополітичні особливості. Регіональні організації та угоди, які охоплюють конкретні географічні зони, дозволяють краще координувати зусилля в боротьбі з терористичними загрозами, враховуючи локальні виклики та потреби. Важливою перевагою регіональної співпраці є можливість адаптувати стратегії та заходи до специфіки конкретного регіону, а також ефективно обмінюватися розвідувальною інформацією та ресурсами. У зв'язку з цим, дослідження регіонального рівня співробітництва у боротьбі з міжнародним тероризмом має значну актуальність, оскільки ці механізми можуть сприяти значному зниженню терористичних загроз і підвищенню безпеки в регіонах. Визначення ролі таких організацій, як Ліга арабських держав, Організація американських держав, Організація ісламського співробітництва, Організація африканської єдності, Співдружність Незалежних Держав, Європейський Союз, Шанхайська організація співпраці та інших, є важливим кроком для розуміння ефективності таких ініціатив у глобальній боротьбі з тероризмом.

Західноєвропейські країни, усвідомлюючи загрозу тероризму, ще в 1977

році ухвалили Європейську конвенцію про припинення тероризму, що стало важливим кроком у розвитку міжнародної боротьби з тероризмом. Ця конвенція визначає основні терміни та встановлює правила щодо екстрадиції осіб, які вчинили терористичні акти, до інших держав. Однак країна може відмовити в екстрадиції, якщо особа переслідується за свою расу, релігію, національність чи політичні переконання [20].

У 2005 році Рада Європи ухвалила нову Конвенцію з попередження тероризму. Основною новизною цієї конвенції стала криміналізація, тобто визнання кримінальними злочинами таких діянь: підбурювання до скоєння терористичного акту, вербування, а також підготовка терористів. Того ж року у Варшаві була ухвалена Конвенція щодо відмивання, виявлення, вилучення та конфіскації доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму. Документ передбачає обмін інформацією між країнами-учасницями стосовно осіб, що потрапили під увагу фінансових розвідок у зв'язку з відмиванням незаконних доходів та фінансуванням тероризму, а також обмежувальні заходи.

Система органів, які займаються боротьбою з тероризмом в рамках Європейського Союзу, представлена: Європол, координатором з боротьби з тероризмом, спеціальною комісією з боротьби з тероризмом Ради Європи, комітетом експертів з боротьби з тероризмом Ради Європи та Антитерористичним підрозділом ОБСЄ.

Відповідно до другого розділу Конвенції про Європол, головною метою організації є зміцнення співпраці між правоохоронними органами для боротьби з тероризмом, незаконним обігом наркотиків та іншими правопорушеннями. Посада координатора ЄС з протидії тероризму була створена після серії терактів у Мадриді 11 березня 2004 року. Ця особа відповідає за узгодження спільних дій між Радою ЄС та Європейською Радою з різними національними й міжнародними установами, які займаються боротьбою з тероризмом в рамках Генерального секретаріату [42]. Сучасні завдання координатора включають:

- організацію взаємодії Європейської Ради в контексті боротьби з тероризмом;

- формулювання політичних рекомендацій і пропозицій щодо основних напрямків роботи, що базуються на звітах та аналізах розвідувальних даних ЄС та Європолу;
- нагляд за реалізацією стратегії ЄС щодо тероризму;
- постійний контроль за наявними юридичними інструментами боротьби з тероризмом в межах ЄС;
- сприяння розвитку співпраці між країнами ЄС та іншими державами в галузі боротьби з тероризмом.

Комітет експертів Ради Європи з протидії тероризму (CODEXTER) був заснований у 2003 році. Це міжурядове утворення зосереджується на таких питаннях: тероризм і Інтернет; процес радикалізації, що призводить до терористичних актів, а також підготовка терористів через Інтернет; використання спеціальних методів розслідувань; оцінка потенційних прогалин у правових системах Ради Європи щодо міжнародних нормативних актів у сфері попередження і боротьби з тероризмом, особливо щодо міжнародного гуманітарного права і тероризму, а також у контексті відсутності єдиного визначення терміну «тероризм» у міжнародному праві; взаємозв'язок між тероризмом та організованою злочинністю [43].

Організація з безпеки та співпраці в Європі є найбільшою регіональною установою у світі, яка займається питаннями безпеки, при цьому всі 57 її учасників мають рівні права. Серед основних стратегічних напрямів діяльності ОБСЄ у боротьбі з тероризмом можна виокремити:

- підтримку розробки міжнародно-правових стандартів для боротьби з тероризмом і укріплення співпраці між країнами в кримінальних справах, що стосуються тероризму;
- боротьбу з насильницьким екстремізмом і радикалізацією, що веде до терористичних актів;
- попередження і боротьбу з фінансуванням тероризму;
- протидію використанню Інтернету для терористичних цілей;
- стимулювання діалогу та співпраці між державними органами і

приватним сектором (бізнес, промисловість), а також громадянським суспільством і медіа у контексті боротьби з тероризмом;

- підтримку зусиль держав у виконанні резолюції Ради Безпеки ООН 1540 (2004) про нерозповсюдження зброї масового знищення;

- підтримку та захист прав людини і основних свобод в умовах боротьби з тероризмом.

Військово-політичний союз НАТО також відіграє важливу роль у боротьбі з тероризмом, застосовуючи різноманітні методи. Його дії в цій сфері відбуваються в межах принципів ООН та міжнародних юридичних норм. Серед способів боротьби НАТО з тероризмом можна виокремити такі: по-перше, НАТО є постійним трансатлантичним форумом для консультацій, де на основі дискусій ухвалюються колективні рішення з питань запобігання терористичним загрозам; по-друге, НАТО має можливість застосовувати військову силу проти терористичних груп, по-третє, Альянс активно співпрацює з багатьма державами та міжнародними організаціями для ефективної боротьби з тероризмом.

У 1987 році Асоціація регіонального співробітництва країн Південної Азії (SAARC) ухвалила Регіональну конвенцію щодо боротьби з тероризмом. Цей документ зобов'язує всі держави-учасниці сприяти одна одній у затриманні осіб, що скоїли терористичні акти, обмінюватися інформацією та розвідданими, а також проводити превентивні заходи. Додатковий протокол до цієї конвенції, підписаний у 2004 році, посилив заходи боротьби з тероризмом, зокрема, шляхом накладення арешту і конфіскації на кошти, що використовуються для терористичних актів, для запобігання фінансуванню тероризму [21].

Однією з регіональних систем боротьби з тероризмом є Організація американських держав (ОАД). У межах цієї організації були прийняті два значущі документи: Конвенція ОАД про запобігання та покарання за терористичні акти, які є злочинами проти осіб та пов'язані з вимаганням, коли ці акти носять міжнародний характер (1971 р.) та Міжамериканська Конвенція з протидії тероризму (2002 р.). Згідно з Конвенцією ОАД 1971 року, терористичний акт, незважаючи на його мотиви, вважається міжнародним

злочином, і держава зобов'язана забезпечити спеціальний захист для громадян, які стали жертвами нападу. Після терактів 11 вересня 2001 року, ОАД прийняла Міжамериканську конвенцію з боротьби з тероризмом, яка більше фокусується на практичному співробітництві між державами, ніж на теоретичних визначеннях тероризму [25].

Найбільша міжурядова організація мусульманських країн, що займається боротьбою з тероризмом, – це Організація Ісламського Співробітництва (ОІС), заснована у вересні 1969 року. Члени ОІС, визнаючи, що терористи можуть використовувати викривлене тлумачення ісламських вчень для своїх цілей, ухвалили Керівництво по боротьбі з тероризмом у 1994 році, яке категорично засуджує тероризм у будь-яких його формах. Це керівництво проголосило незаконними будь-які фінансові зв'язки з терористами, підтвердило розвиток обміну інформацією для боротьби з тероризмом та пропагандою, заборонило використання ісламу для виправдання терористичних актів і закріпило співпрацю країн-членів ОІС у забезпеченні безпеки дипломатичних місій. У 1999 році була підписана Конвенція ОІС з протидії міжнародному тероризму, яка визначає терміни «терорист» і «терористичний акт» згідно з міжнародними нормами ООН, а також регулює механізми боротьби з міжнародним тероризмом через співпрацю між державами, зокрема щодо екстрадиції терористів, слідчих запитів, захисту свідків та експертів. Після підписання країнами ОІС Куала-Лумпурської Декларації з боротьби з тероризмом у 2002 році був створений Комітет з тероризму, що складається з 13 країн і працює над зміцненням співпраці в боротьбі з тероризмом та просуванням діалогу. Бакінська резолюція, прийнята в 2006 році, засуджує зв'язок ісламу з екстремізмом і тероризмом і підкреслює активність ОІС в цьому напрямку [22].

Іншим важливим регіональним механізмом боротьби з тероризмом є Співдружність Незалежних Держав (СНД), що включає як нормативні акти, так і спеціалізовані органи. У 1993 році було створено Бюро з координації боротьби з організованою злочинністю та іншими злочинами на території СНД. Основною метою Бюро є підвищення рівня співпраці між державами-членами СНД у

боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом. Рада міністрів внутрішніх справ координує діяльність цього Бюро. У спеціалізованому банку даних Бюро зберігаються матеріали з різних напрямів, таких як організована злочинність, тероризм, та незаконний обіг наркотиків. У 1999 році було підписано Договір про співпрацю в боротьбі з тероризмом, що спрямований на формування злагодженої роботи між правоохоронними органами країн СНД. У 1997 році був заснований Рада керівників органів безпеки та спецслужб СНД, яка займається координацією дій у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю та тероризмом. У 2000 році був створений Антитерористичний Центр, що забезпечує співпрацю спеціальних служб у боротьбі з тероризмом. У 1998 році Міжпарламентська Асамблея СНД ухвалила модельний закон «Про боротьбу з тероризмом», а в 2009 році його замінили новим законом, що враховує актуальні проблеми тероризму. Для запобігання та припинення терористичних актів на території інших держав у 2004 році було ухвалено ще один модельний закон. У 2006 році був прийнятий закон, що регулює боротьбу з фінансуванням тероризму, з метою закриття фінансових каналів, що підтримують терористичні групи [23].

Шанхайська організація співпраці (ШОС), заснована в 2001 році, об'єднує Китай, Росію, Казахстан, Індія, Таджикистан, Киргизстан, Узбекистан, Пакистан та Індію. Вона є ще однією міжнародною організацією, яка займається розробкою заходів для боротьби з тероризмом. Одним із ключових документів у цій сфері для ШОС стала Шанхайська конвенція, підписана в 2001 році, яка визначає тероризм і встановлює правила співпраці в області боротьби з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. У 2002 році було підписано Угоду про створення антитерористичної структури (РАТС), яка координує діяльність учасників ШОС в боротьбі з тероризмом і екстремізмом. РАТС також займається підготовкою міжнародних правових документів та збіркою даних про терористичні загрози [44].

З моменту заснування організацією було проведено низку спільних антитерористичних навчань. Одне з перших, яке відбулося в серпні 2003 року,

не включало участь Узбекистану, а велике масштабне навчання «Мирна місія - 2005» відбулося в серпні 2005 року за участю Китаю і Росії. Пізніше, у 2006 і 2007 роках, пройшли навчання «Схід - Антитерор» і «Мирна місія». У 2009 році знову було проведено велике навчання під назвою «Мирна місія - 2009». У 2009 році країни ШОС підписали оновлену конвенцію, яка була розроблена від імені самої ШОС, і забезпечила більш гнучкий підхід до міжнародної боротьби з тероризмом, зокрема в разі, коли юрисдикція для розслідування терористичних злочинів охоплює кілька держав. Ця угода не змінює існуючих національних законів або попередніх міжнародних договорів. В жовтні 2015 року було проведено перше спільне навчання «Сяминь-2015» по боротьбі з використанням інтернету для терористичних цілей, що продемонструвало успішний досвід у плануванні та реалізації спеціальних заходів [24].

2.2. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії міжнародному тероризму

Україна, як і багато інших держав, стикається з викликами міжнародного тероризму, що став серйозною загрозою для безпеки країни та регіону. У відповідь на цю загрозу держава активно проводить політику, спрямовану на протидію терористичним актам, а також бере участь у міжнародних зусиллях з запобігання тероризму та зміцнення глобальної безпеки. Поглиблення співпраці з міжнародними організаціями, обмін розвідувальною інформацією, удосконалення законодавства та підвищення ефективності правоохоронних органів є ключовими напрямками української стратегії.

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, зокрема з США та ЄС, в рамках прогресивних програм, спрямованих на боротьбу з тероризмом. У цей процес також входить реалізація ряду національних ініціатив, включаючи прийняття закону, який формулює основи правової боротьби з терористичними загрозами. Ці закони створюють правову основу для ефективної протидії тероризму та сприяють зміцненню національної безпеки через чітке визначення

прав та обов'язків органів влади й громадян.

Україна бере участь у численних міжнародних угодах щодо організаційно-правового забезпечення боротьби з тероризмом. Цей перелік є досить широким, оскільки способи здійснення терористичних актів, а також методи управління та сприяння терористичній діяльності є досить різноманітними і, відповідно, потребують специфічних заходів протидії та міжнародно-правової співпраці у цих питаннях. До основних міжнародних документів у цій сфері належать:

– Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15.12.1997 була розроблена та прийнята під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) як частина глобальних зусиль щодо боротьби з тероризмом, зокрема з актами, що пов'язані з використанням вибухових пристроїв. Україна приєдналася до цієї конвенції згідно з Законом України №2855ІІІ від 29.11.2001. Згідно з цією конвенцією в Україні був прийнятий Закон «Про боротьбу з тероризмом», де зазначено, що ця конвенція є основою для боротьби з тероризмом в Україні. На основі цієї конвенції в Україні створили Комітет, який займається накладанням санкцій на осіб, що підтримують або фінансують тероризм; цей комітет працює як тимчасовий консультативний орган Кабміну, і одне з його головних завдань – виконання міжнародних зобов'язань за угодами, такими як Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом та Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом [17].

– Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 була розроблена під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) як частина глобальних зусиль у боротьбі з тероризмом, зокрема із фінансуванням терористичних актів. Україна приєдналася до цієї конвенції згідно з Законом України №149-ІV від 12.09.2002. Згідно з цією конвенцією в Україні були внесені зміни до Закону «Про боротьбу з тероризмом», що включають уточнення терміну «фінансування тероризму». Окрім того, були прийняті зміни до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України, зокрема щодо боротьби з ядерним тероризмом. Так, у Кримінальному кодексі були змінені формулювання в статті 201 щодо «радіоактивних або вибухових речовин», замінивши їх на

«вибухові речовини, радіоактивні матеріали». У статті 265 було уточнено покарання за дії, що завдають шкоди людям чи навколишньому середовищу, збільшивши терміни покарання до восьми років, а у разі тяжких наслідків – до п'ятнадцяти років. Крім того, було додано положення щодо незаконного виготовлення ядерних вибухових пристроїв або пристроїв, що розсіюють радіоактивні матеріали, з можливими покараннями від штрафів до позбавлення волі на строк до 15 років. Зміни також стосуються порушення правил поводження з небезпечними матеріалами, включаючи радіоактивні [27].

– Конвенція про запобігання тероризму від 16.05.2005 була розроблена під егідою Ради Європи з метою посилення міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом та запобіганням його проявам. Україна приєдналася до цієї конвенції згідно з Законом України №3359-IV від 20.03.2006. Згідно з цією конвенцією в Україні були прийняті зміни до Закону «Про боротьбу з тероризмом», що включають уточнення та розширення термінів, пов'язаних з боротьбою з тероризмом, зокрема визначення терміну «терористичний акт» та «терористична діяльність». Окрім того, в Україні було створено механізм запобігання терористичним актам, який передбачає посилення відповідальності за участь у терористичних організаціях та фінансуванні тероризму. Також, відповідно до положень цієї конвенції, були внесені зміни до Кримінального кодексу України, зокрема щодо покарань за створення, поширення та використання терористичних загроз. Крім того, з метою виконання міжнародних зобов'язань за цією конвенцією було посилено співпрацю з іншими державами у питаннях боротьби з тероризмом і надання правової допомоги у випадках розслідування терористичних актів [42].

Україна є учасником 17 основних міжнародних угод та протоколів, які охоплюють різні аспекти боротьби з тероризмом. Усі ці міжнародні угоди в цій сфері є багатосторонніми і визначають правові та організаційні орієнтири для боротьби з тероризмом. До того ж Україна має низку двосторонніх угод, що доповнюють ці міжнародні зобов'язання. Ось деякі з них:

– угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грецької Республіки

про боротьбу з тероризмом, незаконним обігом наркотиків, організованою та іншими формами злочинності від 24.04.2001.

- договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Латвійської Республіки про співпрацю у боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю від 24.02.2000.

- угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про співпрацю у боротьбі з міжнародним тероризмом від 12.04.2007.

- договір про співпрацю між Урядом України та Урядом Республіки Хорватія в боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю від 26.10.1993[27].

Окрім зазначених, Україна уклала інші двосторонні договори, включаючи численні меморандуми про взаєморозуміння, що стосуються співпраці в сфері протидії фінансуванню тероризму. Ці угоди укладені між Державною службою фінансового моніторингу України та відповідними органами таких країн, як Австрія, Великобританія, Данія, Греція, Фінляндія, Іспанія, Мальта, Гібралтар, Німеччина, Литва, Польща, ОАЕ, Єгипет та інші країни світу. Ці двосторонні меморандуми сприяють зміцненню міжнародної співпраці у фінансовому моніторингу та боротьбі з фінансуванням тероризму, що є важливою складовою глобальної безпеки [27].

На основі Декларації про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму 1994 року підписано кілька міжнародних угод та меморандумів. Однією з них є Угода про співпрацю між Генеральною прокуратурою України та Федеральною прокуратурою Королівства Бельгія від 15.10.2015, що передбачає обмін інформацією та документами для боротьби з кіберзлочинністю, організованою злочинністю, корупцією та тероризмом. Іншою є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина, що стосується боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими злочинами середньої тяжкості, важкими та особливо тяжкими злочинами, підписана 30.08.2010 і набрала чинності для України 21.07.2012. Також підписано кілька меморандумів про взаєморозуміння між Державною службою фінансового

моніторингу України та підрозділами фінансової розвідки різних країн, зокрема Австрії, Кувейту, Тринідаду і Тобаго, Великобританії, Узбекистану, які спрямовані на співпрацю в боротьбі з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення [27].

Також варто відзначити, що 28 жовтня 2015 року в Страсбурзі було підписано протокол до Конвенції Ради Європи про попередження тероризму. Підписавши цей протокол, Україна зобов'язалася криміналізувати ряд дій, що є проявами терористичної діяльності, зокрема «участь у терористичній організації або групі», «проходження навчання тероризму», «виїзд за кордон з терористичною метою», «фінансування виїзду за кордон з терористичною метою», «організація чи сприяння іншим способом виїзду за кордон з метою терористичної діяльності». Одна з цих дій уже була криміналізована в українському законодавстві (зокрема, «участь у терористичній організації або групі») [26].

Протокол також передбачає створення контактних пунктів у країнах-учасниках для обміну інформацією про осіб, які виїжджають за кордон з терористичними цілями. Спільно з Міністерством внутрішніх справ України та Генеральною прокуратурою України Службою безпеки України були розроблені два законопроекти: «Про ратифікацію протоколу до Конвенції Ради Європи про попередження тероризму» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією протоколу».

Зважаючи на високі терористичні загрози в Україні, важливим є посилення міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом у таких напрямках:

– необхідно посилити міжнародну співпрацю у боротьбі з тероризмом, зокрема через активізацію обміну інформацією про іноземних терористів і терористичні групи. Це передбачає інтеграцію національних баз даних з міжнародними спеціалізованими системами, зокрема через платформу «I-24/7», яка забезпечує доступ до баз даних Інтерполу та інших правоохоронних органів, зокрема до Баз даних Інтерполу, що містить інформацію про іноземних терористів (INTERPOL's FTF Database). Крім того, важливо укріпити

інформаційний обмін і співпрацю між українськими силовими відомствами (МО України, СБУ, СЗРУ, МВС, Генеральною прокуратурою, АДПСУ та іншими), щоб підвищити ефективність їх взаємодії та координації під час спільних антитерористичних операцій.

- необхідно ліквідувати джерела фінансування тероризму, а також постачання зброї та боєприпасів терористам. Протидія цим факторам повинна здійснюватися як на національному, так і на міжнародному рівнях.

- поліпшення підготовки кадрів для боротьби з тероризмом, організація спільних міжнародних навчань, науково-практичних семінарів та тренінгів.

- важливим аспектом боротьби з тероризмом є посилення інформаційної безпеки. Україна перебуває в інформаційному середовищі, де активно поширюються фальшиві новини та пропагандистські матеріали. Це може стати чинником, який призводить до радикалізації громадян і зростання терористичної активності. Тому критично важливо забезпечити доступ до точних та надійних джерел інформації, проводити інформативні кампанії та відкриті дискусії з громадськістю.

Співпраця України з НАТО у контртерористичній діяльності є ключовим елементом забезпечення національної безпеки та стабільності в умовах сучасних загроз. З початку війни з Росією та внаслідок постійної ескалації терористичних загроз, Україна активно співпрацює з Альянсом, отримуючи не тільки технічну та матеріальну підтримку, але й доступ до сучасних методик протидії тероризму. НАТО, зі свого боку, надає Українським силам безпеки неоціненний досвід та ресурси для боротьби з терористичними угрупованнями, координуючи спільні зусилля на рівні міжнародної безпеки.

У межах НАТО створені спеціалізовані структури та механізми, спрямовані на боротьбу з тероризмом. Однією з таких структур є АСТ (Allied Command Transformation), засноване в 2003 році стратегічне командування НАТО, яке займається трансформацією Альянсу та адаптацією його військових структур до нових загроз, включаючи тероризм, а також сприяє активізації співпраці між НАТО та іншими країнами, які не є членами Альянсу, з метою

зміцнення глобальної безпеки. Вона дозволяє створити платформи для обміну інформацією, спільних навчань та інших форм взаємодії, які дозволяють покращити готовність до спільних операцій і реагування на загрози безпеці, зокрема тероризм, конфлікти та інші глобальні виклики. АСТ займається дослідженням і аналізом терористичних загроз, проводить підготовку фахівців та організовує тренінги для членів Альянсу з питань протидії тероризму. Також НАТО активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН, Європейський Союз, ОБСЄ та іншими, для забезпечення належної координації в боротьбі з тероризмом. Україна бере участь у співпраці з НАТО з 1991 року, коли була активізована співпраця через різні програми та ініціативи, спрямовані на зміцнення безпеки, зокрема через програми партнерства та інші механізми. Хоча Україна не є членом НАТО, вона активно співпрацює з Альянсом в рамках цих ініціатив, спрямованих на забезпечення глобальної стабільності та обороноздатності. [15].

НАТО відіграє ключову роль у підтримці глобальної боротьби з тероризмом, надаючи допомогу своїм членам і партнерам у підвищенні готовності до реагування на терористичні загрози. Це включає вдосконалення кваліфікації військових та правоохоронців, зміцнення безпеки на транспорті, в аеропортах і портах, а також розвиток кібербезпеки та боротьбу з кіберзлочинністю. Крім того, Альянс фокусується на превентивних заходах щодо боротьби з тероризмом, активно сприяючи розвитку стійкості та прогресу в країнах-партнерах, що допомагає запобігти радикалізації та поширенню тероризму. Україна, відповідно до плану дій щодо співпраці з НАТО, взаємодіє з Альянсом в контексті контртерористичних зусиль, отримуючи підтримку для підвищення рівня безпеки та захисту від терористичних загроз [10, с. 90].

Один із основних напрямків співпраці полягає в удосконаленні інформаційної та кібербезпеки. Україна активно співпрацює з НАТО в різних програмах, орієнтованих на захист від кібератак, а також на виявлення та нейтралізацію фальшивих новин і дезінформації. Альянс також надає Україні технічну та фінансову підтримку, допомагаючи розвивати системи протидії

тероризму, відновлювати інфраструктуру на тимчасово окупованих територіях і забезпечувати підвищення рівня безпеки в портах і аеропортах країни. У 2021 році Україна та НАТО підписали Угоду про співпрацю в галузі кібербезпеки, метою якої є спільне забезпечення кіберзахисту, зміцнення охорони критично важливої інфраструктури, а також обмін інформацією та знаннями. Угода також передбачає розробку і впровадження спільних проєктів у сфері кібербезпеки [29].

Висновки до розділу 2

Міжнародні організації відіграють ключову роль у протидії тероризму, оскільки тероризм є глобальною загрозою, що вимагає спільних зусиль для ефективного подолання. ООН, ЄС, НАТО та інші міжнародні структури активно сприяють розробці універсальних стандартів і правових механізмів боротьби з тероризмом, а також координації дій між державами. ООН, зокрема, розробляє та впроваджує міжнародні конвенції та резолюції, що визначають правові рамки для боротьби з тероризмом. Інтерпол забезпечує міжнародне співробітництво правоохоронних органів для обміну інформацією про терористичні загрози та осіб, що беруть участь у терористичній діяльності. Європейський Союз також активно працює над гармонізацією законодавства держав-членів, забезпеченням спільних заходів безпеки та боротьбою з тероризмом через різноманітні оперативні ініціативи.

Проаналізувавши міжнародні документи ООН, що стосуються протидії тероризму, можна зробити висновок, що більшість із них містять кілька ключових принципів боротьби з тероризмом:

- рішуче засудження тероризму в усіх його формах і проявах, незалежно від цілей, які ставлять терористи. Тероризм є злочином, що завжди повинен каратися;
- відмова від будь-якої допомоги терористам, співучасті в терористичних злочинах, підбурювання до тероризму та пропаганди терористичних ідей;

– розвиток тісної співпраці в боротьбі з міжнародним тероризмом на світовій арені, що передбачає регулярний обмін інформацією щодо попередження тероризму та боротьби з ним, ефективне виконання конвенцій і укладання угод про взаємну правову допомогу та екстрадицію правопорушників на двосторонній, регіональній і багатосторонній основі, проведення різноманітних практичних заходів для обміну досвідом у сфері контртероризму на міжнародному рівні; науково-аналітична робота над удосконаленням програм боротьби з міжнародним тероризмом і вивченням причин його виникнення;

– дотримання норм міжнародного права в боротьбі з тероризмом.

Варто зазначити, що вагомий внесок у боротьбу з тероризмом роблять і міжнародні організації регіонального масштабу, серед яких можна відзначити Раду Європи, Південноазіатську асоціацію регіонального співробітництва, Організацію американських держав, Організацію Ісламського співробітництва, а також співпрацю в рамках Співдружності Незалежних Держав та Шанхайської організації співпраці. Регіональні ініціативи з боротьби з міжнародним тероризмом включають в себе: розробку юридичних основ; зміцнення силових структур; впровадження науково-технічних інновацій для запобігання терактам; виявлення джерел фінансування та забезпечення матеріально-технічної бази для антитерористичних організацій; співпрацю правоохоронних органів країн, обмін інформацією, а також підтримку в проведенні контртерористичних операцій.

Міжнародне співробітництво України у сфері протидії міжнародному тероризму є важливим елементом національної безпеки та стабільності країни. Україна активно бере участь у міжнародних ініціативах і організаціях, спрямованих на боротьбу з тероризмом, таких як ООН, Європейський Союз та інші міжнародні структури. Співпраця з іншими державами дозволяє обмінюватися досвідом, координувати зусилля, вдосконалювати правову та інформаційну інфраструктуру. Враховуючи сучасні виклики, Україна також активно працює над посиленням національних заходів у протидії тероризму, взаємодіючи з міжнародними партнерами для досягнення спільних цілей.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

3.1. Пріоритетні напрями розвитку міжнародного співробітництва щодо протидії міжнародному тероризму

Міжнародний тероризм є однією з найбільших і найважливіших загроз, з якою стикається світ у сучасності. Ефективна протидія цьому виклику вимагає спільних зусиль держав та міжнародних організацій. Проблематичною в боротьбі з міжнародним тероризмом є відсутність єдиного визначення цього поняття, що ускладнює узгодження дій. Різні держави та міжнародні структури використовують різні трактування тероризму, що перешкоджає координації спільних дій. Крім того, недостатня взаємодія між міжнародними організаціями та державами також гальмує боротьбу з тероризмом.

Подібний стан проблеми є наслідком низького рівня реагування на терористичну загрозу з боку ООН, яка створила заплутану та складну структуру для боротьби з тероризмом, часто діючи відірвано від політичної реальності з постійною конкуренцією за ресурси та право на домінуючу участь у спеціальних програмах. Тому слід визнати, що безпосередньо зацікавлені сторони, які беруть участь в антитерористичній діяльності, мають можливість інвестувати кошти в реально ефективні програми та стратегії, централізуючи при цьому права людини, упорядковуючи контртерористичну діяльність між організаціями і встановлюючи чіткі шляхи оцінки її ефективності. Щодо питань боротьби з міжнародним тероризмом співпраця ООН з регіональними установами та форумами повинна бути переглянута з метою належного забезпечення відповідності їх діяльності нормам як у сфері прав людини, так і міжнародного права. При цьому антитерористичні підрозділи та програми ООН повинні фінансуватись з регулярного бюджету ООН для стимулювання рівного впливу

на розвиток діяльності з боротьби з міжнародним тероризмом, зокрема для розширення їх потенціалу, та гарантувати, що органи боротьби з міжнародним тероризмом мають необхідний штат працівників і залишаються незалежними.

Цілеспрямовані дії багатьох країн можуть сприяти покращенню ефективності антитерористичної діяльності та захисту прав людини шляхом удосконалення контртерористичної політики на основі науково обґрунтованих методів. Це передбачає участь органів влади та громадянського суспільства в розробці кримінальної політики на національному рівні. Важливою є також належна оцінка контртерористичних заходів, відповідно до сучасних принципів законодавства. Посилення ролі органів влади, зокрема законодавчих, повинно бути спрямоване на їх ефективну участь у розробці кримінальної політики, особливо у боротьбі з міжнародним тероризмом. Це потребує змін у політичній культурі, щоб держави визнавали роль міжнародних об'єднань як рівних партнерів у досягненні безпеки. Поліпшення кримінальної політики має включати координацію зусиль органів юстиції, внутрішніх справ, парламентів, науковців і громадських інститутів. Реалізація принципів верховенства права і суверенітету може забезпечити успіх контртерористичної політики.

Органи влади, відповідальні за прийняття політичних рішень у сфері безпеки, повинні діяти виключно на основі фактів та точних оцінок ризиків. Лідери держав, як складова частина контртерористичної стратегії, мають знижувати соціальні страхи, укріплювати довіру до демократичних цінностей та інститутів, виховувати єдність і вселяти надію на безпечне та гармонійне майбутнє. Щодо антитерористичної стратегії, це передбачає ретельну обробку розвідданих, підтримку правоохоронних органів, а за необхідності – притягнення їх до відповідальності за протиправні дії. Це також передбачає інформування громадськості про рівень терористичної загрози, не підриваючи довіру до органів безпеки та не викликаючи паніку або репресії щодо національних і релігійних меншин. У разі терористичного нападу необхідно знайти баланс між швидкими й рішучими діями та запевненням суспільства, щоб уникнути контпродуктивних відповідних заходів у довгостроковій перспективі.

Що стосується розвитку контртерористичної політики, важливо поєднувати здатність швидко реагувати на нові події з інвестуванням у важливу інформацію і знання, що дозволять ефективно реагувати на майбутні прояви тероризму. Це потребує фінансування як для довгострокових профілактичних заходів, так і для оперативних репресивних дій. Проте, коли політичні переваги орієнтовані лише на репресивні заходи через зниження бюджетів на профілактику або розвідку, це створює умови для нових терористичних атак.

Боротьба з таким глобальним явищем, як терористична злочинність, вимагає партнерства на всіх рівнях. Лідери держав і урядів, комерційні та некомерційні організації, а також громадянське суспільство відіграють ключову роль у боротьбі з терористичною злочинністю. Сьогодні можна говорити про комплекс ефективних методів та прийомів, за допомогою яких можна вести боротьбу з терористичною злочинністю, зокрема:

- припинення фінансування тероризму;
- боротьба з корупцією з метою запобігання поширенню тероризму та його злиття з політичними інститутами;
- здійснення жорсткого контролю на кордонах;
- розробка нових стратегій та технічних інструментів для запобігання поширенню радикальних ідей в Інтернеті;
- пошук нових форм співпраці між державами (в тому числі неформальних - освітніх, наукових, культурно-історичних).

Також важливо говорити про суб'єктів, які здійснюють таку боротьбу. Перш за все, це міжнародні, регіональні організації та спеціалізовані установи (Рада Безпеки ООН, ОБСЄ, ЄС, СНД тощо). У межах їхньої діяльності приймаються глобальні рішення, ухвалюються спеціалізовані акти, визначаються основні напрямки роботи. Між державами відбувається обмін думками, враховуються останні тенденції транснаціональної терористичної злочинності. В рамках діяльності міжнародних організацій ухвалюються правові акти, які згодом інтегруються в національне законодавство. В результаті цього формується загальний механізм взаємодії, який характеризується боротьбою з

терористичною злочинністю на міжнародному та національному рівнях.

Однак боротьба з терористичною злочинністю може ускладнюватися через кілька причин, що в результаті робить цю боротьбу складним завданням для всього світового співтовариства. Перш за все, міжнародна терористична злочинність перетинає кордони, що означає необхідність врахування та дотримання суверенітету іншої держави та правопорядку, що встановлений на її території. Правоохоронні органи, протягом багатьох століть, були організовані для підтримки порядку здебільшого в межах національних кордонів.

Головна перешкода полягає в тому, що міжнародна співпраця відбувається ізольовано, за участю обмеженої кількості держав, через небажання багатьох країн включатися в цей процес. Аналіз проблеми, підготовка кадрів для правоохоронних органів, розробка та тестування технічних або оперативних засобів протидії тероризму, а також вдосконалення законодавства на світовому рівні здійснюються із запізненням, лише після великих терористичних актів міжнародного масштабу, що, звісно, є неефективним і неприйнятним способом боротьби. Держави, які не зазнавали значних терористичних атак, зазвичай схильні ігнорувати цю проблему. Небажання деяких країн брати участь у дослідженні феномену тероризму, навчанні своїх спеціалізованих служб і правоохоронців сучасним методам боротьби з ним призводить до тяжких наслідків. Це дає можливість міжнародним терористичним угрупованням активізувати свою діяльність у країнах із недостатньо розвиненими антитерористичними заходами або помірним контролем.

Однією з головних проблем міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом є те, що навіть за умови існування угод чи інших правових актів між країнами чи регіонами, ефективна співпраця не здійснюється через наступні фактори:

- різне тлумачення терористичних актів у різних країнах відповідно до їхнього національного законодавства, що призводить до того, що одні держави можуть вважати певні дії тероризмом, тоді як інші трактуватимуть їх як боротьбу за незалежність чи свободу. Одним із прикладів різних трактувань тероризму в

21 столітті є ситуація з Палестинськими організаціями, такими як «ХАМАС». У країнах, як Ізраїль, США та Європейський Союз, ці організації вважаються терористичними через їхні напади на цивільні об'єкти, зокрема смертельні атаки з вибухівкою. Водночас мусульманський світ розділений у своєму ставленні до «ХАМАС». Деякі країни та організації підтримують його, вважаючи борцями за справедливість і права палестинців. Наприклад, Іран є важливим союзником «ХАМАС», підтримуючи його боротьбу за незалежність Палестини. Цю підтримку Іран надає не лише ідеологічно, але й практично. Наприклад, 7 жовтня 2023 року Іранський Корпус стражів ісламської революції (КСИР) допоміг ХАМАСу у плануванні атаки на південь Ізраїлю, давши зелене світло на початок нападу після зустрічі в Бейруті 2 жовтня [30]. Під час атаки, в якій палестинські бойовики вбили 1200 ізраїльтян і взяли в заручники близько 200 осіб, ХАМАС отримав підтримку від Ірану, включаючи підготовку 500 бойовиків і фінансову підтримку для закупівлі зброї [31];

– національні інтереси ставляться на перший план, а міжнародні – не є пріоритетом. Прикладом того можна назвати ситуацію в Афганістані в 1980-х роках під час війни між Радянським Союзом і афганським урядом з одного боку та афганськими моджахедами, яких підтримували США та Пакистан з іншого. США значною мірою фінансували і озброювали моджахедів, у тому числі через Пакистан, з метою послабити Радянський Союз. В результаті ці угруповання, серед яких були й таліби, стали серйозною терористичною загрозою. Наприклад, Усама бен Ладен, який отримав підтримку від США в рамках боротьби з Радянським Союзом, пізніше став головним організатором атак 11 вересня 2001 року. Крім того, таліби, які також отримали допомогу в ті роки, згодом стали ворогами США, коли захопили владу в Афганістані та надавали притулок «Аль-Каїді». Таким чином, можна стверджувати, що США, намагаючись реалізувати свої національні інтереси в боротьбі з Радянським Союзом, сприяли створенню терористичних угруповань, які врешті-решт стали серйозною загрозою для самих США. Це яскравий приклад того, як національні інтереси можуть ставити міжнародну безпеку та стабільність на другий план;

- відсутність достатньо кваліфікованих спеціалістів, здатних розробляти ефективні стратегії боротьби з тероризмом;

- процес обміну інформацією відбувається занадто повільно через відсутність централізованої системи для швидкого обміну даними;

- відсутність санкцій для країн, які не співпрацюють у наданні даних про терористичну діяльність на своїй території. Прикладом відсутності санкцій для країн, які не співпрацюють у наданні даних про терористичну діяльність, може бути ситуація з Пакистаном і його взаємодією з талібами в Афганістані. Пакистан неодноразово надавав прихисток терористичним угрупованням, зокрема «Талібану», попри міжнародні заклики до боротьби з тероризмом. За відсутності ефективних санкцій з боку міжнародного співтовариства, країна продовжувала надавати підтримку таким угрупованням. Це також стосується інших держав, де існує недостатня міжнародна реакція, коли країни не надають повної інформації або співпраці в боротьбі з тероризмом, що послаблює глобальні зусилля у цій сфері [32];

- обмежені фінансові ресурси у держав, що не дозволяють здійснювати міжнародне співробітництво на належному рівні. Без необхідних фінансових засобів держави не зможуть забезпечити належний рівень охорони громадян, проводити необхідні дослідження та розробляти ефективні заходи протидії тероризму. Проте важливо враховувати також причини тероризму, такі як бідність, нерівність, політичні конфлікти та культурні розбіжності. Тому єдиний підхід до боротьби з тероризмом має бути комплексним, враховуючи різноманітні аспекти цієї проблеми.

Основні напрямки боротьби з міжнародним тероризмом, таким чином, можуть бути спрямовані на:

- створення нормативно-правової бази, ратифікованої більшістю держав світу (при цьому положення нормативних актів не є декларативними, а містять актуальні алгоритми дій, спільних міжнародних, регіональних та двосторонніх заходів);

- співпраця на рівні міжнародних та регіональних організацій (як

загального профілю, так і вузькоспеціалізованих);

- розвиток технічних та інноваційних інструментів, які дозволяють припиняти діяльність міжнародних терористичних угруповань;

- активне залучення засобів масової інформації (які мають широку аудиторію і охоплюють більше ніж одну державу), використання ресурсів освіти та просвітницької діяльності;

- здійснення глобальної боротьби з корупцією з метою запобігання взаємодії терористичних лідерів з політичною владою.

Для успішного протистояння міжнародному тероризму необхідна координація зусиль всього глобального співтовариства, спільні зусилля держав і народів, зокрема великих держав у боротьбі з цим явищем. Міжнародний тероризм використовує економічні та соціальні труднощі, релігійний екстремізм, а також сепаратистські настрої в різних країнах. Для цього вживаються заходи, що включають використання каналів нелегальної міграції та контрабанди для проникнення на території суверенних держав, організацію фінансової та матеріально-технічної підтримки терористичних операцій, транспортування зброї, вибухових речовин тощо. Важливо покращити координацію між державними органами різних країн, щоб уникнути бюрократичних перешкод. Як приклад, Ізраїль зумів організувати роботу різних служб у єдину злагоджену систему. Якщо порівнювати з початком 2000-х років, коли країна страждала від численних атак, сьогодні їх вдалося суттєво знизити [34].

Для ефективної боротьби з міжнародним тероризмом необхідно змінити стратегію. Силових методів і репресивної політики вже недостатньо. Замість знищених терористів з'являються нові «діячі». При цьому ідеї екстремістів залишаються без змін. Необхідно провести значну профілактичну роботу, щоб сформувати соціально-економічне та толерантне середовище, яке би відкидало терористів. Важливим є відкритий діалог між політиками, правозахисниками та представниками громадських організацій, де можна обговорити всі проблеми, що перешкоджають боротьбі з тероризмом.

3.2. Роль сучасних технологій безпеки у зміцненні міжнародного співробітництва щодо протидії тероризму.

Розвиток технологій та впровадження новітніх підходів суттєво впливають на ефективність заходів протидії тероризму, відкриваючи нові можливості для міжнародного співробітництва у цій сфері. Сучасні інформаційні технології, аналітичні інструменти, а також підходи до обміну розвідданими і координації дій дозволяють країнам об'єднати зусилля у боротьбі з глобальними загрозами. Серед нових важливих ініціатив, включених у стратегію, варто виділити такі:

- підвищення узгодженості та результативності технічної антитерористичної допомоги;
- створення простої і чіткої бази даних щодо біологічних інцидентів з акцентом на покращення систем охорони здоров'я та визнанням необхідності залучення основних зацікавлених сторін для забезпечення того, щоб біотехнологічні розробки не застосовувалися для терористичних чи злочинних цілей;
- дослідження інноваційних заходів для протидії терористичним загрозам через інтернет;
- модернізація прикордонних і митних служб, підвищення надійності проїзних документів для запобігання пересуванню терористів і транспортуванню заборонених матеріалів тощо;
- застосування сучасних систем відеоспостереження та біометричної ідентифікації особи, використання роботизованих пристроїв і радарів;
- вдосконалення методів і алгоритмів пошуку та обробки інформації щодо осіб, залучених до терористичної діяльності, а також джерел фінансування тероризму, через аналіз контенту в інтернеті, включаючи його так звану «тіньову частину» (DarkNet).

Безумовно, основою для запобігання терористичним актам, особливо на території розвинених країн і мегаполісів, є отримання заздалегідь інформації про підготовку акцій екстремістських груп. Для цього можуть використовуватися як

розгалужені агентурні мережі правоохоронних органів і спецслужб, так і технічні засоби контролю і розвідки для виявлення намірів терористів. Важливим аспектом у цьому напрямку є встановлення контролю над індивідуальними засобами зв'язку терористів, електронною перепискою, соціальними мережами та іншими каналами зв'язку. Використання геоінформаційних технологій, які здійснюють реєстрацію, пошук, аналіз та візуалізацію супутникових зображень і аерофотознімків з високим дозволом на основі GPS-навігації, дозволяє спецслужбам відслідковувати терористичні та інші підозрілі бази. Окрім цієї технології, також застосовуються технології радіочастотної ідентифікації (RFID), що дозволяють відслідковувати рухи транспортних засобів, тварин, людей, а також переміщення вантажних контейнерів у портах та терміналах. Технології інтелектуального пошуку здійснюють пошук серед численних географічно розподілених багатомовних різнотипних сховищ інформаційних ресурсів. Вони можуть використовувати різні критерії пошуку: за повним або частковим збігом окремих слів і фраз, за ступенем релевантності, за семантичним подібністю. Вони забезпечують пошук будь-яких типів документів і даних у базах даних, системах управління документами та інших, що, в свою чергу, перешкоджає поширенню екстремістської інформації в інтернеті.

З метою консолідації контртерористичних зусиль міжнародне співтовариство в рамках ООН ухвалило 5 грудня 2018 року резолюцію на засіданні Генеральної Асамблеї, в якій зазначається необхідність застосування міжнародного права до кіберпростору, встановлення норм використання державами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також створення заходів довіри та співпраці для зниження ризику виникнення конфліктів через неправильне використання технологій.

Наприклад, біометрична інформаційно-пошукова система відеоспостереження дозволяє автоматично ідентифікувати людей у натовпі, зв'язуючи отримані зображення з базами даних осіб, які перебувають у розшуку. Відібрані зображення передаються на сервери розпізнавання, де за частки

секунди здійснюється перевірка на відповідність зображень осіб із фотографіями розшукуваних терористів, злочинців або правопорушників. Якщо система знаходить схожість між фотозображенням людини з натовпу та розшукуваною особою, вона сповіщає відповідний правоохоронний орган, який приймає рішення щодо подальших дій. Таким чином, система виконує завдання розпізнавання осіб у потоці людей, пошуку осіб у відеоархіві та в базі даних з фотозображеннями і персональними даними. Зокрема, у червні 2017 року в кількох аеропортах США розпочалися перші випробування системи розпізнавання осіб. Пасажири авіакомпанії Jet Blue Airways, яка ініціювала експеримент, змогли пройти на борт літака без пред'явлення паспортів або інших документів. Новій системі розпізнавання було достатньо зафіксувати обличчя пасажирів, щоб перевірити їх через бази даних служб безпеки та зареєструвати на рейс [45].

У 2019 році Федеральне бюро розслідувань США повідомило про успішне введення в експлуатацію системи розпізнавання нового покоління Next Generation Identification (NGI), яка зараз містить понад 100 мільйонів записів, що об'єднують відбитки пальців, долонь, скани райдужної оболонки ока, біометричні дані обличчя з особистою інформацією, такою як домашня адреса, вік та правовий статус [46].

Китай є лідером у розробці технологій розпізнавання осіб за допомогою штучного інтелекту і постійно підкреслює, що сховатися від поліції, яка має в своєму розпорядженні такі технології, майже неможливо. Влада Китаю заявляє, що в країні створюється найбільша у світі мережа камер відеоспостереження. Наразі працюють близько 170 мільйонів камер зовнішнього спостереження, а до 2026 року планується встановити 600 мільйонів відеокамер [47].

Однією з передових технологій протидії тероризму є технологія зворотно-розсіяного рентгенівського випромінювання (ЗРРП). При використанні цієї технології рентгенівські промені не проходять через об'єкт, а відбиваються від нього. Об'єкт не потрібно просвічувати наскрізь, тому можна застосовувати випромінювання з інтенсивністю, що на кілька порядків нижча, ніж при

проникаючому випромінюванні. До речовин з малою атомною масою належать вибухові та наркотичні речовини, спиртовмісні рідини, тканини тіла людини. Це дає змогу легко ідентифікувати приховані органічні матеріали або людей, які можуть становити загрозу безпеці [33, с. 106].

Нещодавно правоохоронні органи звернули особливу увагу на новий напрям боротьби з тероризмом, який виник у зв'язку з особливостями терористичної атаки 2016 року в Ніцці (Франція), де зловмисник використовував вантажний автомобіль. Зокрема, в США до 2025 року планується підключити до «Інтернету речей» близько 250 мільйонів транспортних засобів, управління якими може здійснюватися через інтернет. Це відкриває терористам можливість перехоплювати управління такими транспортними засобами та здійснювати терористичні атаки дистанційно, не перетинаючи державний кордон. У зв'язку з такою потенційною загрозою в Міністерстві юстиції США була створена окрема група, яка займається питаннями «Інтернету речей» [33, с. 108].

Окрім того, зважаючи на активне використання терористичними організаціями інтернету та соціальних мереж, планується створення Європейського центру боротьби з тероризмом та радикалізацією в інтернеті, який має стати частиною існуючого при Європолі довідкового бюро в мережі інтернет. Важливим елементом для виявлення та припинення терористичних загроз є використання радарних технологій. Зокрема, переносний радар «Голограф» працює за допомогою надкоротких радіоімпульсів на частоті від 1 до 4 ГГц, пропускаючи їх через різні матеріали та приймаючи відбитий сигнал. Цей радар здатний виявляти рух на відстані до 6,5 м, розпізнаючи рух через такі матеріали, як цегла, бетон, дерево, гіпс, глина, сухий ґрунт та штукатурка, за умови, що матеріал не містить води [33, с. 109].

У 2017 році компанія Technische Universitat Ilmenau розробила унікальний високочутливий компактний прилад, який дозволяє з високою деталізацією спостерігати через перешкоди. Розробники стверджують, що цей пристрій здатний «заглядати» за бетонні та цегляні стіни значної товщини. Вони впевнені, що їхнє «всевидюче око» буде корисним у поліцейських та рятувальних

операціях, а також у боротьбі з тероризмом. Однак новина про створення цього пристрою не викликала великого захоплення серед звичайних громадян. Багато хто побоюється, що цей прилад може бути використаний не лише правоохоронцями та рятувальниками, а й терористами, кradіями, комерційними агентами, працівниками політичного нагляду чи навіть неадекватними особами. Видання USA Today нещодавно повідомило, що майже всі американські спецслужби використовують радар RANGE-R для виявлення людей у будівлях, вартість якого складає 6 тисяч доларів. Опис приладу вказує, що запатентована L-3 технологія ступінчастої частоти безперервної хвилі (SFCW) та власні алгоритми детекції дозволяють радару функціонувати як надчутливий детектор руху [33, с. 110].

У 2016 році вчені Массачусетського технологічного інституту розробили спосіб спостереження за людьми через стіни за допомогою звичайного Wi-Fi передавача. Технологія працює так: Wi-Fi маршрутизатор передає через стіну сигнали, які відбиваються від предметів і повертаються назад, відображаючи зображення на екрані комп'ютера. Далі вчені налаштували передавачі для розпізнавання силуетів людей, а вдосконалення алгоритму дозволило маршрутизаторам визначати точний зріст і вагу особи. Вчені вважають, що ця технологія стане в пригоді спецслужбам та правоохоронцям. Новий радар-стенівізор PO-900, розроблений компанією «Logis-Geotech», здатен виявляти рух людини на відстані до 21 метра та «бачити» крізь кілька стін товщиною до 60 см. Це дозволяє з безпечної відстані виявляти терористів не лише в середині будівель, а й за їх межами, а також визначати траєкторію руху. Радар може зафіксувати навіть нерухомих бойовиків за диханням. Для проведення оперативних заходів поліція також використовує рентгенотелевізійні комплекси, відеокомплекси для огляду, портативні металодетектори, сканери та інші технічні засоби [33, с. 111].

У боротьбі з «поштовим» тероризмом найбільше застосовуються рентгенотелевізійні установки, що дозволяють перевіряти вибухові та інші небезпечні речовини в багажі, листах, бандеролях, сумках та пакетах. Для

виявлення вибухових речовин використовують ручні детектори, зокрема аналізатори парів вибухових речовин, детектори годинникових механізмів та спеціальні спреї. Оскільки пластикові вибухівки, які не мають запаху, стали більш поширеними, їх виявлення здійснюється за допомогою пошуку інших компонентів, таких як батареї, детонатори та проводи, що часто використовуються в терористичних посилках.

Станції метро, аеропорти та інші місця масового скупчення людей по всьому світу ставали об'єктами терористичних атак, що призводило до людських жертв і пошкодження інфраструктури. За допомогою технології DEXTER – аббревіатура від Detection of Explosives and firearms to counter Terrorism – НАТО розробило прототип технології, спрямованої на боротьбу з загрозою, пов'язаною з вогнепальною зброєю та вибухівкою в переповнених місцях. Після трьох років досліджень, що фінансувалися Програмою науки для миру та безпеки НАТО (SPS), прототип був успішно протестований протягом одного місяця на станції метро в Римі, Італія. Проект DEXTER є важливим етапом у виконанні Плану дій НАТО з боротьби з тероризмом та відображає стратегію альянсу в галузі новітніх технологій. Технології, що були розроблені в рамках проекту, поєднують сенсори, штучний інтелект та інші передові технології, що дозволяють знижувати ризики терористичних загроз в реальному часі. У тестуванні та розробці брали участь урядові та наукові установи з 4 країн НАТО (Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди) та 3 партнерських країн (Республіка Корея, Сербія, Україна). Результати проекту показують важливість міжнародної співпраці та інтеграції новітніх технологій для підвищення безпеки громадян [48].

Європейська система інформації (EIS) є центральною базою даних Europol для кримінальної інформації та розвідки, яка підтримує міжнародні зусилля у боротьбі з серйозними злочинами, включаючи тероризм. Вона містить дані про підозрюваних, терористичні угруповання та організовану злочинність, включаючи біометричні дані та інформацію про кіберзлочини. Завдяки обміну списками іноземних терористів серед 24 країн, система дозволила виявити понад

7 800 терористів та сприяти спільним операціям [42].

Висновки до розділу 3

Міжнародний тероризм є однією з найбільших загроз для світу, і ефективна боротьба з ним потребує співпраці держав та міжнародних організацій. Проблемою є відсутність єдиного визначення тероризму, що ускладнює узгодження дій. Низький рівень взаємодії між державами та міжнародними організаціями перешкоджає ефективній боротьбі. ООН має складну структуру, що ускладнює боротьбу з тероризмом, а фінансування антитерористичних програм недостатнє. Важливо, щоб міжнародні організації та держави більше співпрацювали, оцінюючи ефективність своїх дій та забезпечуючи фінансування з регулярного бюджету. Роль органів влади повинна включати участь у розробці кримінальної політики та координацію зусиль для підвищення ефективності контртерористичної діяльності. Одним із основних напрямків боротьби є посилення спільних зусиль в обміні розвідданими та іншою інформацією. Крім того, необхідно забезпечити належну юридичну базу для боротьби з тероризмом, щоб уникнути правових прогалин, які можуть використовувати терористичні групи. Зміцнення міжнародного співробітництва в галузі прав людини є також важливим аспектом, оскільки тероризм часто використовує порушення прав людини як інструмент для поширення свого впливу.

Сучасні технології безпеки відіграють ключову роль у зміцненні міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом, відкриваючи нові можливості для більш ефективної взаємодії між країнами та організаціями. Завдяки інноваційним підходам, таким як біометрична ідентифікація, аналітичні інструменти, геоінформаційні технології та системи відеоспостереження, міжнародна спільнота може оперативно виявляти та запобігати терористичним загрозам. Окрім цього, технології сприяють вдосконаленню систем захисту, що дозволяє своєчасно реагувати на будь-які спроби терористичних актів, зокрема через Інтернет або за допомогою нових технічних пристроїв. Проте для

досягнення успіху в цій сфері важливо не тільки застосовувати передові технології, але й активно розвивати міжнародне співробітництво та налаштовувати ефективну комунікацію між усіма зацікавленими сторонами. Тому роль сучасних технологій у зміцненні міжнародного співробітництва є безсумнівною, адже вони надають інструменти для ефективної протидії тероризму та забезпечення глобальної безпеки.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах тероризм у будь-яких формах свого прояву перетворився на одну з найнебезпечніших за своїми масштабами, непередбачуваністю та наслідками суспільно-політичних і моральних проблем, з якими зіткнулося людство. Він усе більше загрожує безпеці багатьох країн і їх громадян, спричиняє величезні політичні, економічні та моральні втрати, чинить сильний психологічний тиск на великі маси людей, забирає все більше життів невинних людей. Сьогодні у світі немає жодної держави, керівництво якої не усвідомлювало б небезпеки, що походить від тероризму, і не докладало б зусиль для формування системи антитерористичних заходів. А з урахуванням процесу транснаціоналізації терористичних загроз цілком природним є прагнення держав активізувати взаємодію у боротьбі з цими загрозами. Розвиваються в даний час процеси глобалізації не могли не відобразитися на поширенні екстремістських і терористичних ідеологій, формуванні явища міжнародного тероризму та використанні останнього недобросовісними урядами для вирішення власних політичних завдань, таких як здійснення тиску на конкретні держави та міжнародне співтовариство. У зв'язку з цим перед сучасним світовим співтовариством, яке в значній мірі побудоване на принципах демократії, гуманізму та поваги до прав і свобод, наразі стоїть завдання проведення суттєвої спільної роботи в області координації зусиль щодо викорінення найбільш радикальних і жорстоких форм просування політичних вимог, які, незважаючи на те, що вони спрямовані на публічні інститути, завдають безпосередньої шкоди саме правам і інтересам населення.

У міжнародному співробітництві вдосконалюються попередні та формуються нові міжнародні й регіональні структури й механізми протидії тероризму. Серед напрямів міжнародної взаємодії, до яких усе більше долучаються інші країни, можна виділити проведення спільних оперативних заходів; обмін технологіями й досвідом у виробництві та застосуванні технічних і бойових засобів протидії тероризму; розробку правових норм, які

регламентують можливість використання допомоги іншої держави для проведення антитерористичних заходів; визначення місця та ролі ЗМІ для формування світової громадської думки щодо нетерпимості до тероризму та збалансованої подачі матеріалів.

На даний момент міжнародне співробітництво в галузі боротьби з тероризмом здійснюється в рамках вироблення єдиних норм міжнародного законодавства та приведення їх у відповідність з нормами національних законодавств, а також у рамках координації своїх зусиль і ініціатив у різних міжнародних антитерористичних організаціях, як на глобальному, так і на регіональному рівні. Каркас системи боротьби з тероризмом сформований, далі необхідно забезпечити ефективність функціонування існуючих міжнародно-правових норм і міжнародних організацій. Для ефективної та дієвої боротьби з тероризмом вимагається, щоб усі конвенції, декларації, постанови і рішення міжнародних організацій носили не лише декларативний характер, як це часто буває, а мали реальне широке практичне застосування. Вирішення цих проблем потребує спільних зусиль і комплексного, узгодженого підходу країн на універсальному рівні (ООН та інші глобальні міжнародні платформи і організації), а також розвитку двосторонніх і багатосторонніх правових механізмів співпраці в межах різних політичних альянсів.

Такий підхід до формування контртерористичної політики має забезпечити тісний зв'язок із заходами з попередження злочинності, економічною, соціальною політикою, а також політикою в сфері зайнятості та освіти. Він передбачає забезпечення рівного ставлення до всіх соціальних груп і боротьбу з расизмом і ксенофобією, спрямованих проти окремих расових та етнічних меншин, релігій та інших уразливих груп, таких як біженці.

Також необхідні подальші дослідження взаємодії контртерористичної політики з боротьбою з радикалізацією суспільства та окремих його членів. У майбутньому для забезпечення антитерористичної безпеки потрібно враховувати основні тенденції швидкого розвитку технологій і змінюваний характер терористичної діяльності. Прагнення до розробки нових технологій

тільки зростає. Нові технології охоплюють передові обчислювальні системи, аналіз великих даних, застосування штучного інтелекту, робототехніки, біотехнології та інші, що можуть бути використані й терористичними групами, з чим держави, ймовірно, стикнуться в найближчому майбутньому. Останні досягнення в біоінженерії викликають серйозні занепокоєння, оскільки вони збільшують потенціал, різноманітність і легкість доступу до біологічної зброї. Той факт, що багато технологічних інновацій надходитимуть з комерційного сектору, означає, що держава, її конкуренти та недержавні суб'єкти також матимуть доступ до них, що може призвести до технологічного дисонансу в розвитку сучасного суспільства.

Таким чином, відновлення довгострокової стратегічної конкуренції, швидке поширення нових технологій та нові концепції ведення терористичної війни і різноманіття конфліктів потребують спільних зусиль з боку всіх прогресивних країн, організованих відповідно до нової реальності. Ці зусилля, поєднані з інституційною системою союзників і партнерів, дозволять збільшити антитерористичний вплив і забезпечити сприятливий баланс сил, який буде сприяти вільному і відкритому міжнародному порядку. Цей альянс антитерористичних сил і структура стабільного партнерства в світі зможуть забезпечити перемогу в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з терористичними проявами та зберегти мир.

Викорінення тероризму – тривалий процес, що передбачає створення необхідних об'єктивних і суб'єктивних умов для досягнення цієї мети. При цьому неможливо знищити тероризм силовими методами: насильство неминуче породжує насильство. Враховуючи релігійно-ідеологічні, політичні, етнічні та економічні особливості цього явища, людство має використати весь свій досвід у боротьбі з цією загрозою. Боротьба з тероризмом повинна вестися постійно, комплексно та цілеспрямовано, на глобальному рівні.

Отже, держави, міжнародні органи та організації приділяють серйозну увагу контролю над міжнародним тероризмом; спостерігаються проблеми у створених інституційних контртерористичних системах; міжнародно-правові

основи міжнародних інституційних контртерористичних систем включають принципи міжнародного права, конвенційні норми, норми звичаєвого права, значну частину складають норми внутрішнього права, норми міжнародних міжурядових органів та організацій, норми міжнародного права; значну проблему в протидії тероризму становлять влади держав, які використовують наявне становище для досягнення власних цілей і дестабілізації обстановки в регіонах; відсутність міжнародного визначення екстремізму і тероризму; відсутність єдиного міжнародного списку заборонених терористичних організацій і осіб, причетних до терористичної діяльності.

Таким чином, ми бачимо, що співпраця держав у цьому напрямі має значний потенціал, проте вирішення цієї проблеми можливе лише за умови беззаперечної та повної підтримки з боку всіх держав і міжнародних організацій, без особистих мотивів використання такого небезпечного соціального явища, як тероризм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Токійська конвенція 1963 р. Про злочини та деякі акти, вчинені на борту повітряних суден. URL: <https://studfile.net/preview/10082352/page:40/>
2. Згадуємо 11 вересня. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/foto-zhaduyemo11-veresnya/33114196.html>
3. Гаазька конвенція 1970 р. Про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. URL: <https://studfile.net/preview/10082352/page:40/>
4. Британія вшановує жертв вибухів 2005 року. BBC. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/07/150707_london_bombings_anniversary_vj_vs
5. Інформація щодо історії виникнення та поняття тероризму. URL: https://www.nuozu.edu.ua/zagruzka2/12_11_20-4.pdf
6. Сукмановська Л.М. Щодо причин виникнення та поширення тероризму. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 460-461.
7. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165
8. Хоменко О. Ірландська республіканська армія: в боротьбі за свободу. URL: <https://vpered.wordpress.com/2009/10/06/khomenko-ira/>
9. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text
10. Колісник М. Ю. Контртерористична політика НАТО в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Політичні науки». 2019. Вип. 18. С. 89-91.
11. Найбільші теракти XXI століття. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/11/infografika/svit/vybuhy-ta-zaxoplennya->

zaruchnykiv-yakymy-buly-najhuchnishi-terakty-xxi-stolittya

12. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text

13. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text

14. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_220#Text

15. Відносини Україна-НАТО. Місія України при НАТО. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/vidnosini-ukrayina-nato>

16. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_016#Text

17. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text

18. Лук'янюк В. Марсельське царевбивство. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1009P/>

19. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text

20. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS N 90). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text

21. Тихоненко І. Механізми Південноазійської асоціації регіонального співробітництва як чинник формування регіональної системи безпеки. URL: https://www.researchgate.net/publication/344165860_Mehanizmi_Pivdennoazijskoi_asociacii_regionalnogo_spivrobitnictva_ak_cinnik_formuvanna_regionalnoi_sistemi

_bezpeki

22. Аль-Батран Х. Нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму в рамках Організації Ісламського Співробітництва. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/a48ec324-2f54-428b-b0a3-ba02d8031bed>

23. Рішення про Антитерористичний центр держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_483#Text

24. Шанхайська організація співробітництва. Інтент. URL: <https://intent.press/publications/world/2023/shanhajska-organizaciya-spivrobitnictva/>

25. Пархітько О. Інтент. Організація американських держав: за чим спостерігає Україна. URL: <https://intent.press/publications/world/2024/organizaciya-amerikanskih-derzhav-za-chim-sposterigaye-ukrayina/>

26. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

27. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

28. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

29. Цифровізація та кібербезпека: пріоритети для України та НАТО. Україна та НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/75-rokiv-nato/tsyfrovizatsiia-ta-kiberbezpeka-priorytety-dlia-ukrainy-ta-nato/>

30. Богданьок О. ХАМАС намагався переконати Іран приєднатися до нападу на Ізраїль 7 жовтня. Суспільне. URL: <https://suspilne.media/857025-hamas-namagavsa-perekonati-iran-priednatisa-do-napadu-na-izrail-7-zovtna-nyt/>

31. Напад ХАМАС на Ізраїль. Яких помилок припустилася ізраїльська армія. BBC. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cm2y1mvkyn1o#:~:text>

32. Ганоцький А. Ризиковане партнерство: як Пакистан вдруге допоміг «Талібану» захопити Афганістан. Аналітичний центр ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/rizikovane-partnerstvo-yak-pakistan-vdruge-dopomig-talibanu-zahopiti-afganistan>

33. Мовчан М. Використання новітніх технологій для попередження терористичних загроз. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 2. С. 105–111.

34. Global Terrorism Database. URL: <https://www.start.umd.edu/gtd/>

35. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. Welcome to the United Nations. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy>

36. AG Global Strategies. Global Security Threats. URL: <https://www.ag-globalstrategies.com/global-terrorism>

37. Jenkins J. Britannica. Terrorism: Definition, History, & Facts. URL: <https://www.britannica.com/topic/terrorism>

38. Digital History. Terrorism in Historical Perspective. URL: https://www.digitalhistory.uh.edu/topic_display.cfm?tcid=94

39. Bourekba, M. CIDOB. The United Nations' Evolving Approach to Counterterrorism. URL: <https://www.cidob.org/en/publications/necessary-unwanted-united-nations-evolving-approach-counterterrorism>

40. U.S. Department of State. Terrorism. URL: <https://2001-2009.state.gov/s/ct/info/c16718.htm#:~:text=Terrorism%3A%20Premeditated%2C%20politically%20motivated%20violence,in%20other%20U.S.%20laws%20exist.>)

41. Resolution A/RES/49/60 Measures to eliminate international terrorism. General Assembly. URL: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2Fres%2F49%2F60&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>

42. Europol History. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/history>

43. Committee of Experts on Terrorism. The Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter>

44. Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organization. URL: <https://www.ecrats.org/en/>

45. Van de Ven R. Biometric and Behavioural Mass Surveillance in EU Member States. EFA. URL: <https://www.greens-efa.eu/biometricsurveillance/>

46. Next Generation Identification (NGI). FBI. URL: <https://le.fbi.gov/science-and-lab/biometrics-and-fingerprints/biometrics/next-generation-identification-ngi>

47. Chan T. 22 eerie photos show how China uses facial recognition to track its citizens as they travel, shop. INSider. URL: <https://www.businessinsider.com/how-china-uses-facial-recognition-technology-surveillance-2018-2>

48. ONERA successfully tests an explosives and firearms detection system for NATO. EDR. URL: <https://www.edrmagazine.eu/onera-successfully-tests-an-explosives-and-firearms-detection-system-for-nato>

49. The Global Terrorism Database. Out World in Data. Terrorism. URL: <https://ourworldindata.org/terrorism#all-charts>